

Week 1 - Heenreis

Ondanks dat ik zondagavond tijdig naar bed was gegaan, lag ik al even wakker voor de wekker ging. Na het inpakken van de laatste spullen, lukte het uiteindelijk om 4.45 uur te vertrekken.

Eén van de mooie bijkomstigheden van vroeg vertrekken naar het oosten, is het volledig meebelevan van het ochtendgloren. Terwijl de auto als het ware verder deinde door het glooiende Duitse landschap wat vol hing met ochtendnevel, en de lucht steeds meer oranje kleurde, kwam als een vuurbal plots de zon boven de horizon gekropen. Wat een pracht! Zeker na een aantal weken zomervakantie al een eerste moment van reflectie: waarom niet vaker zó vroeg het bed uit?

Zonsopkomst

Na een verder voorspoedige rit, was ik blij dat ik om exact 20.00 uur de parkeergarage van het hotel in Katowice (PL) binnenreed. Het doel was geweest de Poolse grens te passeren, dat was ruimschoots gelukt. Na ruim 1200 km voor mij en de auto beter om even rust te pakken.

Helemaal uitgerust begon ik aan de volgende bijna 900 km. Tenminste, ik dacht dat ik uitgerust was, maar bij het uitrijden van de hotelparking vergat ik al naar links te kijken. Gelukkig was de bestuurster van de auto die plots in beeld verscheen beter uitgeslapen, wat goed te horen was aan het aanhoudend getoeter en een aantal scheldkanonnades die bleven voortduren, ondanks de sussende gebaren van een vrouw op leeftijd die op de bijrijdersstoel zat. Ook man en kind op de achterbank bleven nogal rustig. Toen ze hard foeterend toch besloot door te rijden, heb ik dat – uiteraard na links-recht-links te hebben gekeken – ook maar gedaan. Weer maar eens de bevestiging dat de meeste ongelukken dicht bij huis (hotel) gebeuren.

De laatste tientallen kilometers richting de Oekraïense grens leken wel uitgestorven. Zover je voor en achter kijken kon, geen auto te bespeuren.

Laatste stuk snelweg Polen

Toch stond er een rijtje auto's voor de grens te wachten. Gezien het feit dat de meeste autodeuren openstonden en de mensen plaats hadden genomen op de vangrail aan beide zijden, kon je de conclusie wel trekken dat het nog even zou duren voor ik daadwerkelijk de grens zou passeren. Na ruim een uur werden de eerste auto's doorgelaten. Na bijna twee uur ging het licht ook voor mij op groen. Eerst controle door de Poolse grenswachten, daarna door de Oekraïense. Gelukkig ging dat nogal makkelijk, al moesten bij de Poolse grens nog wel even de vier reservebanden uit de koffer getild worden, omdat meneer toch echt even onder de mat in de kofferbakruimte wilde kijken. Of omdat zijn vriendelijk ogende Duitse herder daar even onder wilde snuffelen.

Helaas zorgde een pin-storing bij het eerste tankstation ervoor dat ik mijn beloning voor het lange wachten misliep. Maar direct doorgereden, er stonden nog genoeg kilometers te wachten. En het rijden in Oekraïne is echt andere koek! Zeker toen de duisternis inviel (toch wel een uurtje eerder dan in NL en dan is het in UA ook nog eens een uur later) was ik blij dat het stuk snelweg er aardig bij lag. Ik verbaas me nog steeds dat het laatste stukje door Zhytomir helemaal goed is gegaan, ik had soms geen idee waar ik rijden moest. Na wat gestuiter op een door Google onlogisch ingepland landweggetje, gelukkig heelhuids bij het appartement aangekomen.

Eerste dagen in Volytsya/Zhytomir

Woensdag de dag rustig gestart, even kennisgemaakt met een paar werknemers en de buurman. Wat fijn om zo'n eind van huis een Zeeuws sprekende buurman te hebben!

Rond de middag werd ik opgehaald om even boodschappen te doen. Wel zo fijn met iemand erbij die de taal spreekt en waarmee ik in het Engels prima kon communiceren. Bovendien kende hij de weg hier op z'n duimpje, hoewel het met daglicht ook al wel wat fijner rijdt hier.

Aan deze vrijwilliger heb ik de auto overgedragen waarmee ik naar Oekraïne was gereden. Stichting Metadidomi heeft deze auto in Nederland aangeschaft om aan deze vrijwilliger te schenken.

Overhandigen auto/sleutel

Andere auto die aan het front wordt gebruikt

Hij gaat deze auto aan het front gebruiken om mensen te evacueren. Hiervoor heeft hij nog twee auto's, maar omdat er altijd wel één in reparatie is, heeft hij er meerdere nodig. Tot vorig jaar had hij een gewone baan als bouwkundig engineer, daar is hij mee gestopt om vrijwillig aan het front te gaan helpen. Tijdens de rit heen en weer naar de winkel, vertelde hij een en ander over zijn werk. Zo vertelde hij dat ze onlangs ook een stevige auto hadden gekregen. Terwijl ze deze auto voor het eerst gebruikten en net een oud vrouwtje hadden opgehaald, kwamen ze onverwacht in het vizier van de Russen en werden ze beschoten. Ze hadden geen keus en moesten de auto achterlaten. Daarna zijn ze te voet verder gevlucht met de oude vrouw tussenin om wat verderop met een andere auto het gevaar te ontvluchten. Hij liet hiervan ook beelden zien.

Dat verhaal maakte meteen duidelijk dat ik in een land terecht was gekomen, waar het op het eerste gezicht gewoon vredig is, maar waar wel degelijk een hevige oorlog gaande is. Deze vrijwilliger was zich erg bewust van het grote gevaar van zijn werk. Zo verwoordde hij het ook: 'Ik denk vaak dat ik niet oud zal worden. Na zo'n gebeurtenis vraag ik me iedere keer weer af waarom ik het heb overleefd en waarom God me nóg een kans geeft.'

Het stukje woensdag wat restte en het begin van de donderdag maar gebruikt om me te settelen in het appartement.

Aan het begin van die donderdagmiddag belde Evert dat ik bezoek zou krijgen. De dominee, een vrijwilliger en iemand die hielp vertalen. Deze dominee had ik in Nederland ook al ontmoet. De vrijwilliger coördineert het vrijwilligerswerk in Cherson. Het plan werd gemaakt dat ik met hem mee zou gaan naar Zhytomir om daar te helpen. Omdat ik geen auto meer had waarmee ik heen en weer zou kunnen, zou ik direct tot zaterdag daar blijven. Weer snel wat spullen inpakken, die net hun plekje hadden gekregen.

Na het ophalen van kinderen bij school, werd ik gastvrij onthaald bij de vrijwilliger thuis. Na het eten (geloof niet dat de mensen hier erg vaste etenstijden hebben) gingen we naar een huisje wat gebruikt wordt door de kerk. Hier werden na een korte meditatie en gebed door de vrijwilliger, gratis diepvriespizza's uitgedeeld. Daarna was er onder zijn leiding een bijbelstudie.

Wachtende mensen op het uitdelen van het eten

Enmaal terug thuis, werd de bank voor mij omgebouwd tot slaapbank en verdween het gastgezin met z'n vijven naar de naastliggende slaapkamer.

Vrijdagmorgen stond vooral in het tegen van het zoeken naar een nieuwe locatie om hulpgoederen op te kunnen slaan. Eén van de ruimtes die ze hiervoor gebruiken, is binnenkort niet meer beschikbaar. Uiteindelijk werd een deel van een oud gebouw goed genoeg bevonden, ook omdat het terrein er omheen gebruikt mocht worden om de auto's van de vrijwilligers te stallen, zodat alles op één plaats staat straks. Tussendoor werd bijna onophoudelijk getelefoneerd. Daar kon ik natuurlijk niets van volgen, maar een goede bekende van hem die ook vrijwilliger is in een ander deel langs de frontlinie, bleek met een kapotte vrachtwagen te staan. Eerst een monteur opgehaald, die bij het pechgeval gebracht. Daarna eerst naar het stadhuis om iets aan vergunningen te regelen voor het uitdelen van het eten. Om vervolgens de monteur weer op te halen die de vrachtwagen weer aan de praat had gekregen.

Na het avondeten spullen opgehaald uit een bijgebouw bij de kerk, die weer nodig zijn in het nieuwe magazijn. Kortom, die dag veel in de auto gezeten en sommige stukken van Zhytomir best vaak gezien. Wie weet, komt dat nog eens goed van pas komende tijd.

Opslag van hulpgoederen

Zaterdag hebben we met best een aantal mensen in het huidige magazijn geklust. Er moesten nog wat ramen dichtgetimmerd en de opgeslagen hulpgoederen moesten geïntariseerd worden. Omdat niet alles tegelijk met een transport mee kan richting Cherson, werd bij voedselproducten ook gelijk naar de houdbaarheidsdatum gekeken. Half de middag met de hele groep bij de vrijwilliger thuis gegeten. Intussen was er een bus van Metadidomi geregeld, die opgehaald kon worden. Nadat een deel terugging naar het magazijn, werd ik afgezet bij de bus, waarna ik weer terug naar het appartement ben gereden. Best vreemd dat je dan binnen enkele dagen toch al het gevoel hebt dat je dan echt even 'thuis' komt. De zondag zal ik in het appartement en in de gemeente hier doorbrengen. Maandag hoop ik weer verder te gaan helpen in Zhytomir.

Week 2 - Volytsya/Zhytomir

Na een week vol indrukken, is het op zondagmorgen aanpoten om netjes om 9.00 uur in kerk te zijn, maar dat lukte gelukkig. Niet bij iedereen, maar die werden nog wel door de dominee aangesproken. De dominee is bezig aan een serie preken over de eerste Bijbelboeken van Romeinen, deze keer ging het over de eerste veertien verzen van Romeinen 7. Het grootste deel van de dienst werd voor me naar het Engels vertaald, dat was fijn! Voor ik er erg in had, was er ruim 2,5 uur voorbij.

Na de dienst mocht ik bij de burens blijven eten, daarna in het appartement rustig een Nederlandse dienst beluisterd.

Als ik hier in 't appartement ben, merk ik niets van de oorlog. Af en toe een straaljager die overvliegt (het dorpje ligt precies tussen een militair vliegveld en oefenterrein). Toch zijn ook hier de gevolgen van de oorlog niet ver weg. Een paar huizen verderop is een jonge vrouw die al een maand niets meer gehoord heeft van haar man die naar het front is vertrokken, ze leeft nog steeds in onzekerheid. In kerk worden eigen gemeenteleden gemist omdat ze in buitenland zijn, maar er zijn ook veel extra mensen uit bezet gebied deze kant op gevlucht. Alleen al wat kinderen/jongelui betreft is de gemeente afgelopen jaar verdubbeld. Mede een reden om de zondagsschool te bouwen. In de middag ging een groep jongelui naar een dorpje zo'n 80 km verderop om te helpen in een kindertehuis voor wezen of kinderen die vanwege handicap of thuissituatie niet meer thuis wonen. Daar wordt voor ze gezorgd en wordt ook uit Gods Woord verteld. Sinds de oorlog heeft dit een poos stil gelegen, maar dit wordt nu weer opgepakt.

Maandag ben ik weer naar Zhytomir vertrokken om te helpen bij Vova. Afspreken als je beiden een andere taal spreekt is niet handig. Als het dan ook niet lukt om via sms of telefoon contact met elkaar te krijgen, wordt het wel heel lastig. De tijd hadden we wel afgesproken, maar de locatie niet. Toen ik eenmaal wist dat ik naar de kerk moest, lukte het niet om de locatie te vinden. Gelukkig is Evert als back-up beschikbaar, even een telefoontje naar Nederland en via Evert afgesproken bij Vova thuis.

Voor zijn hulpreizen naar Cherson, heeft Vova een Scania 480 V8 tot z'n beschikking. Daar had hij nog e.e.a. voor nodig, dus even langs wat autobedrijfjes geweest. Natuurlijk hebben ze hier ook nieuwe showrooms met gelikte nieuwe auto's. Maar hier rijdt ook wel een en ander rond met heel wat kilometers op de teller. Dat gecombineerd met de wegen hier, zorgt ervoor dat er nogal wat reparaties nodig zijn. Er zijn dan ook nogal wat kleine garagebedrijfjes te vinden en die ogen niet altijd even schoon.

Om verdere communicatieproblemen te voorkomen, heb ik ook maar een Oekraïense simkaart aangeschaft. Dat is bovendien voor mensen van hier wat goedkoper (voor mezelf maakt het niet uit, ik bel/sms/internet hier tegen abonnementsstarief). Voor aan het front wellicht ook handiger.

De Scania 124L 480 V8

Vova aan het werk

Na de lunch (standaard om 14 uur bij Vova) zijn we gaan klussen. Van de Scania was de achterwand van de laadruimte los, dat klapperde nogal. De rest van de dag zijn we bezig geweest om de pompnagels te verwijderen, nieuwe gaten te boren en alles met bouten en moeren vast te zetten. En als je dan tegen 20 uur aan je avondeten zit, smaakt dat prima.

Omdat we maandag wél duidelijk af hebben gesproken, was het dinsdag niet zo moeilijk om weer op tijd in Zhytomir te zijn. Eerst moest alles voor het nieuwe magazijn vastgelegd. Na nogmaals een korte rondleiding en het afspreken van de laatste punten, werden de papieren getekend. Vervolgens zijn we verder gegaan met het opknappen van het wagenpark. Gister was de truck aan de beurt, nu de Fiat Ducato met open laadbak. Deze oude auto is aangeschaft om op te knappen, zodat ook deze laadwagen aan het front gebruikt kan worden. De scharnieren van de kleppen van de laadbak waren versleten, we hebben deze opnieuw vastgezet of vervangen. Nog even en ik kan bij terugkomst in Nederland aan de slag als carrosseriebouwer. Er was al ander motorblok ingegaan, dat werkte niet naar behoren, maar is door professionals weer aan de praat gekregen. Mooi om te zien dat Vova veel voor elkaar krijgt bij anderen als hij benoemd dat hij als vrijwilliger het land dient. Veel bedrijven geven extra korting of rekenen niets voor hun diensten. Beide wagens staan bij een bedrijfsverzamelgebouwtje waar wat constructiewerkers en autogarages in gevestigd zijn. Dat is voor gereedschap e.d. ook erg handig. Vandaag mooi op tijd klaar, dus wat meer tijd om met elkaar te praten. Dat gaat via de vertaalapp, als ik een lange zin inspreek, klinkt dat volgens Vova als 'blah, blah, blah'. Dat heb ik dus ook al een week bij alles wat ik om me heen hoor. Morgen weer verder met de wagen. Tenminste, dat was het plan. Net voor ik bij hem wegga, worden de plannen omgegooid: morgen naar Odessa, dus extra spullen meenemen, dat wordt een overnachting.

De Fiat Ducato met laadbak

En het mooie interieur

Odessa

Nadat we 's morgens nog aan de Ducato hebben geklust, hebben we de Scania geladen met paletten. Na de lunch met de Scania naar Skvyra en omgeving. Daar zitten behoorlijk wat Mennonieten, waarvan een deel geemigreerd is vanuit Amerika. Bij een bedrijfje werden de paletten bezorgd, bij een boerderij werden zakken met geperste houtbrokken opgehaald bij een andere boerderij kant-en-klare voedselpakketten. Zowel het hout als de voedselpakketten moesten worden afgeleverd in Odessa. Net voor de stad hebben de nacht in de vrachtwagen doorgebracht. En omdat er heel veel vrachtwagens die kant op gaan, was dat een mooi plekje tussen andere vrachtwagens op de vluchtstrook. Bijzonder dat thuis iedere vrachtwagen hoort die voorbij komt, terwijl ik in die vrachtwagen m'n ogen dicht deed en binnen de kortste keren vertrokken was. Na een paar uren vaste slaap, wordt het toch wel minder. Maar goed, dan begin je de dag gewoon met een stevige sloot koffie, daarna door naar het punt om te lossen. Dit was bij een officiële plek voor voedsel distributie. Vanaf deze plek wordt alles naar de plaatsen gebracht waar ze nodig zijn. Met het lossen waren we wel even bezig, eerst met de heftruck de 8 paletten met voedselpakketten eruit, maar de 78 zakken met houtbrokken mochten gewoon met de hand. Extra fijn dat we na afloop even konden douchen!

Zak met houtbrokken

Voedselpakket

En uiteraard was er een stevige maaltijd voor ons klaargemaakt. En geloof me wat dat eten betreft: het zijn meestal heel eenvoudige ingrediënten, maar héérlijk en vooral veel. Ben bang dat ik hier eerder aan zal komen dan af zal vallen. Vova wil sowieso dat ik ieder dag drie maaltijden bij hem thuis gebruik, dus tot nu toe heb ik nog niet één warme maaltijd voor mezelf hoeven klaarmaken. Rond het middaguur zijn we weer aan de terugweg vanuit Odessa begonnen, rond de klok van 9 weer thuis. Ook tijdens deze ritten merk je weinig van de oorlog, alleen zie je langs de kant van de weg steeds (meestal onbemande) observatieposten met Tsjechische egels (anti-tank versperring). En af en toe is er een controlepost, waar de meeste auto's gewoon zo door kunnen rijden.

Voltytsya/Zhytomir

Nu we weer in ons eigen bed konden slapen, hebben we vrijdag maar wat later afgesproken en de rest van de dag aan de Ducato geklust. Er moest nogal wat aan het elektra vervangen/verbeterd worden.

Zaterdagmorgen moest Vova een inleiding houden bij een bijeenkomst kinderkampeiders. Hoewel de opkomst van het aantal mensen nogal tegenviel, was het daarom niet minder indrukwekkend. Ook hier was gelukkig weer iemand die voor me vertaalde naar het Engels, zodat ik alles wel een eind meekreeg. Er werden wat ervaringen uitgewisseld over de kinderkampen die afgelopen zomer zijn gehouden. Dat was een kamp in Zhytomir zelf, maar ook in allerlei kleinere dorpjes er omheen. Wel vergelijkbaar met de kinderbijbelweken die in NL worden georganiseerd, als evangelisatiewerk, ook in plaatsen waar geen kerk te vinden is. Er zijn zelfs plaatsjes bij, waar dit inmiddels een evenement is waar jaarlijks door veel kinderen naar wordt uitgekeken.

Uiteraard was dit jaar bijzonder in verband met de oorlog. In Zhytomir was vooraf veel twijfel of het verantwoord was om het weer te organiseren. Uiteindelijk is dit weer wel gedaan, gelukkig hebben ze maar één keer naar de schuilkelder (onder de kerk) gemoeten. Toen de laatste dag ten einde liep, alle kinderen naar huis waren en alles was opgeruimd, zijn de luchtalarmen de hele avond gegaan. Uiteraard werd met dankbaarheid teruggekeken dat juist het kamp zonder problemen door heeft

kunnen gaan.

Er was ook een kamp in een klein dorpje op een aantal uur rijden van hier. Vanwege de slechte wegen zelfs in de zomer nauwelijks voor auto's begaanbaar. Het vervoersmiddel blijft in zo'n dorpje toch het paard met wagen. In dat dorpje was een klein groepje kinderen wat mee mocht doen met het kamp, veel kinderen kregen van hun ouders geen toestemming. Volgens één van de leiders, hing in het dorpje bijna een duivelse sfeer. Veel verslavingen, weinig discipline en zelfs kinderen die door hun eigen ouders in ruil voor geld werden aangeboden voor misbruik. Toch bijzonder dat ook zulke kinderen nu ook het Evangelie mochten horen.

Nadat we die middag nog een paar uur aan de Ducato hebben gewerkt, hebben we aan het eind van de middag nog een vriend opgehaald die uit Kiev was gekomen. Gelukkig voor mij sprak hij weer Engels. Zodoende was deze zaterdag de dag waarop ik tot nu toe het meest heb gepraat geloof ik. En dan is het zelfs fijn om Engels te spreken.

Deze vriend vertelde nog dat hij ook met één van de hulpreizen naar Cherson was mee geweest. In die week verbleven ze in een schoolgebouw. Het plan was die week tot vrijdag te blijven, maar donderdag hadden ze eigenlijk alles al gedaan wat moest gebeuren. Daarom werd besloten die donderdag alvast alles in te pakken en een stuk van de terugreis te beginnen. Toen ze vrijdagmorgen wakker werden, kregen ze bericht dat de school waar ze in verbleven, die nacht door Russische raketten was geraakt en grotendeels was vernietigd. Ook hierin mocht Gods bewarende hand worden ervaren.

Het plan was om komende week naar Cherson te gaan, maar het lukte niet om voldoende mensen bij elkaar te krijgen. Waarschijnlijk wordt het nu begin oktober. Tot die tijd zal ik veel tijd bij Vova doorbrengen.

Week 3

Zondag 17 september. Een echte rustdag. Om 9.00 uur eerst weer naar kerk, dit keer zonder vertaling, dan duurt zo'n dienst wel wat langer. Daarna de dag vooral in het appartement doorgebracht. Het is hier ook al weken heerlijk nazomer weer, dus daar ook nog maar even buiten van genoten. 's Middags kwam ds. Iwan Prokopchuk (eindverantwoordelijk dominee / legerpredikant in de provincie Zhytomir) nog even langs, hem had ik ook in Nederland al ontmoet. Die avond maar lekker vroeg in bed gedoken.

De volgende dagen weer in Zhytomir bij Vova geholpen. De vriend uit Kiev, Serhii, bleef ook deze hele week. Hij zou eigenlijk meegaan naar Cherson, maar omdat dat niet doorging, heeft Vova gevraagd om in Zhytomir te komen helpen. Omdat hij goed Engels spreekt (vertalen is z'n vak), was het wel fijn dat hij er was. Hij is vanaf maandag ook blijven overnachten in het appartement, zodat ik wat aanspraak had. Zowel maandag als dinsdag hebben we de hele dag aan de Ducato gewerkt. Maandagavond was de staat dusdanig, dat hij geschikt werd bevonden om mee de weg op te gaan. Daarom maar mee naar huis genomen om er de volgende dagen thuis aan te knutselen. Inmiddels een heel eind gevorderd, maar nog wel wat 'kleinigheidjes' te doen. Zo lekt de voorruit, is de handrem nog niet aangesloten, werken de remmen nog niet zoals het moet en sluiten de deuren nog niet goed. Gelukkig kunnen we voor auto-onderdelen terecht bij wat bedrijfjes om de hoek. Eigenlijk een grote autosloperij, waar allerlei kleine zaakjes omheen zitten die lossen onderdelen verkopen, vaak vanuit een container ofzo.

Auto-onderdelen

De achterbank van de Ducato

Omdat het a.s. zondag (24 september) dankdag in de gemeente van Vova en zo'n dienst wat praktischer wordt ingevuld, wilde hij dat met ons overleggen. Daarom zijn we van woensdag op donderdag maar blijven slapen. Dan moet er naast de bank natuurlijk nog een slaapplek geregeld worden, dat kan door bij de overburen (schoonouders) een matras halen en die gewoon op het zo'n beetje enige overgebleven stukje vloer in de woonkamer te leggen. Zo heeft iedereen een plekje.

Het fijne van hier in Oekraïne zijn, is dat ik zonder planning werk. Het enige wat we afspreken, is de tijd dat we elkaar de volgende dag weer zien. Als ik 's morgens bij Vova aankom, zie ik wel wat de dag gaat brengen. Nu werd ik donderdag al bij Vova thuis wakker, maar uiteraard geldt dan hetzelfde. Een dag als deze had ik ook nog niet gehad. Woensdag hadden we de hele laadbak van de Ducato vol liggen met afval. Dat kwam van de tijdelijke werkplaats en van de bedrijfjes daar. En toen we thuis ook nog e.e.a. ophaalden, kwamen ook de burens nog wat brengen. Kortom, de bak lag goed vol. Nu hebben ze van afval scheiden hier nog niet echt gehoord en dus kennen ze ook geen plaatselijke milieustraat. Daarom maar gewoon naar de vuilnisbelt gegaan. Alleen waren we daar net te laat en zagen ze wat spullen die we tóch niet mochten lossen. Daarom deze donderdagmorgen eerst de wagen maar lossen. Wat direct opviel toen we de vuilnisbelt opreden, was dat er mensen liepen. En

hoe verder we kwamen, hoe meer er liepen. Er waren zelfs 'huisjes' gemaakt op de vuilnisbelt, waar mensen wonen.

De vuilnisbelt, bij de rode pijl een 'huisje'.

Afvalcontainers verplaatsten

Ook de rest van de dag hebben we de taak van ambtenaar maar op ons genomen. Mensen brengen hun vuilnis hier naar verschillende containers op diverse plekken langs de weg of bij een wijk. Vergelijkbaar met de glascontainers bij ons. Blijkbaar stonden er wat verkeerd opgesteld, dus hebben we een paar bakken van de ene naar de andere plaats gebracht, natuurlijk gewoon met een touw om de trekhaak. Half de middag wilden we een grote betonnen buis ophalen die als duiker moest dienen naast het kerkgebouwtje. Deze was echter zo zwaar, dat er maar voor een alternatieve manier van vervoer werd gekozen. Toen de buis eenmaal op z'n plek lag, moest deze nog wel bedekt worden met wat gruis. Gelukkig lag er midden op het dorpsplein nog een restje. Dat hebben we als echte ambtenaren maar even opgeschept en op z'n plek aangebracht. Terwijl we bezig waren, kwam de wethouder even een kijkje nemen. Blijkbaar kon het zijn goedkeuring wegdragen, want hij trakteerde ons op een fles KBAC, een echte Oekraïense drank. Smaakt een beetje naar bier, maar zit geen alcohol in. Toen we het laatste gruis van de wagen afschepten, kwamen er al gemeenteleden aangelopen, omdat die avond met een aantal mannen wat muziekstukken geoefend moesten worden voor dankdag.

Duiker vervoeren, ook aan de trekhaak.

Een buurtsuper én een doe-het-zelf-zaakje.

Omdat Vova een en ander moest regelen en sommige onderdelen niet op tijd geleverd werden, had ik vrijdag eigenlijk m'n eerste echte vrije dag. En om eerlijk te zijn, het was ook wel eens nodig om weer een en ander schoon te maken. Omdat Serhii er ook nog was, ging dit snel genoeg, zodoende konden we luchten in Zhytomir. Dat was met traditioneel Oekraïense gerechten, zoals Borsch met Salo en Deruni. Daarna hebben we lekker wat gelopen en Zhytomir wat verkend, daar is genoeg te zien. De stad bestaat al sinds 884, dus ook voldoende geschiedenis. Maar ook de natuur blijft hier indrukwekkend. Ook in de stad is zóveel groen te zien. Aan de zuidkant van de stad stroomt de rivier Teteriv, als je vanaf de heuvels de stad bekijkt, zie je alleen maar groen. Kortom, fijn om even een dag

vrij te zijn. Tegelijk merk je dan pas hoe vermoeid je bent, vooral vanwege alle indrukken en al het vertalen. Gelukkig lukt het hier om flinke nachten te slapen.

Foto's van Zhytomir, genomen vanaf een wandelbrug over de Teteriv.

Ook zaterdag was niet zo intensief, na vergeefs zoeken van nog een stuk duiker ergens langs de weg, zijn we nog maar even wat aan de Ducato gaan klussen. Om de dag af te sluiten met een stukje voorbereiding bij de kerk voor de dankdag. Volgende week staat er meer op het programma, zo vertrekken we maandag voor een aantal dagen om hulpgoederen op te halen en deze naar Lviv te brengen, waar ze weer verder verdeeld zullen worden.

Week 4

De gemeenten hier vierten hun dankdag tijdens een zondagse dienst in september. Welke zondag dat is, wisselt per gemeente. Afgelopen zondag de dankdag dus gevierd in de gemeente/evangelisatiepost bij Vova. Omdat dit geen gewone gemeente is, duren de diensten hier ook niet zo lang. Uiteraard wordt er gebeden, gezongen en gepreekt. Vanwege de dankdag hadden een groepje mannen wat liederen ingeoefend die ten gehore werden gebracht. Deze dag waren er nogal wat mensen en het gebouwtje (huisje) is niet zo groot. Omdat het echt heerlijk weer was, werden alle stoelen maar buiten gezet en hebben we een soort hagepreek gehad. Dan heb je wel bekijks van voorbijgangers, maar ook daarvan bleven er regelmatig even een paar staan luisteren. Na afloop van de dienst hebben we met z'n alleen genoten van een uitgebreide maaltijd.

Klaar voor de dienst.

De maaltijd na afloop.

's Middags was er een soort kinderclub, waarbij Lena (vrouw van Vova) de leiding had. Het is altijd afwachten hoeveel kinderen daar zijn, dat waren er nu 8 inclusief 2 kinderen van Vova zelf. Er wordt kort begonnen en dan iets geknutseld, dit keer een soort hanger met daarop een Bijbeltekst.

Daarna ben ik terug naar het appartement gegaan om daar nog een Nederlandse dienst te luisteren. Daar versta ik toch meer van. Vervolgens maar op tijd in bed gegaan, want maandag stond de wekker weer op tijd. Even na 8 uur reden we weg uit Zhytomir. In Shepetivka hebben we de vrachtwagen volgeladen met met bloem, macaroni, rijst, muesli, olie, pampers, tassen en Bijbels. Alle goederen werden verzorgd door de internationale christelijke organisatie Samaritan's Purse, daar heb ik in de loop van deze weken al heel wat vaker producten van gezien.

Toen we bij het opslagloodsje aankwamen, stonden daar al een paar jongeren te wachten. Na verloop van tijd kwamen er daar nog een paar bij. Toen begon het bij mij al wel te dagen: dit gaat handwerk worden. En inderdaad werd een lange rij gevormd en werden de goederen steeds overgegooid en in de vrachtwagen gestapeld. En uiteraard gaat dat niet met een zakje macaroni tegelijk, maar met verpakkingen van 15kg. Onnodig te vermelden dat dit met heel wat zweetdruppels gepaard ging.

Het laden van de vrachtwagen.

Vooraan de Bijbels.

Na een rit van heel wat uurtjes, hebben we om 21.30 uur de vrachtwagen geparkeerd tegenover een tankstation in het stadje Drohobytsj. Daar hebben we onze restjes eten opgegeten en zijn we in de (warme) truck blijven overnachten. Toen Vova de volgende morgen aankondigde dat we zouden gaan ontbijten, dacht ik over te steken naar het tankstation. Maar hij liep richting een flat, ging daar binnen en klopte op de eerste deur die we tegenkwamen. Toen die openging, werden we met de nodige knuffels en handdrukken hartelijk welkom geheten. In deze flat bleek een dominee met zijn gezin te wonen, waar we op het ontbijt werden verwacht. Dit gezin komt oorspronkelijk uit de stad Zaporizja, wat op zo'n tien kilometer van het font ligt. Bovendien woonden zij relatief dichtbij het plaatselijke vliegveld. Ze hebben er daarom voor gekozen te vluchten naar Drohobytsj. Na hier eerst bij de plaatselijke dominee in huis te hebben gewoond, kregen ze beschikking over deze flat van mensen die in Polen zitten. Het is wat behelpen, een woonkamer is er eigenlijk niet, dus eten we in de grootste slaapkamer en zitten er gewoon een paar op een bed. De plaatselijke dominee had naast zijn eigen gemeente nog de verantwoordelijkheid over een kleine gemeente in een dorp iets verderop. In overleg is besloten dat de gevluchte dominee die kleine gemeente nu dient.

Deze dominee heeft al jaren een eigen stichting, vooral om armen te helpen en ze over het Evangelie te vertellen. Met dit werk is hij gewoon doorgegaan, ook nu hij in een andere plaats woont. Hij heeft in deze stad een magazijn kunnen regelen waar hij producten verzameld, die later weer naar dorpjes in de buurt gaan waar veel armoede is. Voor het lossen van alle voedsel, was weer een heel team vrijwilligers opgetrommeld, hier juist vooral wat oudere mannen. Omdat in de voorgaande dagen ook al transporten waren aangekomen, lag aan het einde van de morgen zijn magazijn afgeladen vol. Op een andere plekje dichtbij het centrum van de stad heeft de dominee een klein kantoortje waar hij zijn werk voor de stichting doet. De dominee was erg blij met deze locatie, omdat het zo goed bereikbaar was. Dat bleek ook wel, want in het uurtje dat ik daar gezeten heb, kwamen verschillende mensen even bij hem binnengelopen. Dat waren andere christenen die vragen hadden, maar ook andere vluchtelingen die graag wilden weten hoe ze e.e.a. konden regelen. In dit kantoortje werd tussen de middag ook de lunch bezorgd door de vrouw des huizes.

Vova in overleg met de dominee.

Interieur van de kerk in Drohobytsj.

De overheid heeft hier tegenwoordig nogal strikte regelgeving ook wat betreft hulpverlening. Voor zover ik begreep komt dit ook wel vanwege de wens om corruptie tegen te gaan. Van alle hulp moet eigenlijk genoteerd worden wat, hoeveel en aan wie die geleverd wordt. Eén van de redenen voor Vova om ook een stichting te starten. Omdat deze dominee hem daar goed bij kan helpen, liggen binnen de kortste tijd statuten op tafel en wordt de ene na de andere ordner erbij gepakt. Al dat papierwerk en overleg is voor mij niet zo interessant, dus ga ik samen met de vrouw van de dominee en zijn oudste dochter de stad verkennen. Fijn voor mij: ze spreken beiden Engels. Tijdens deze trip maak ik voor het eerst een luchalarm mee. Dat is ook wel eens gegaan als ik in het appartement was, maar daar hoor ik het niet. Gelukkig maken de mensen zich niet zo druk. De meeste alarmen gaan

preventief (zie artikel deze week in het RD). Bovendien zitten veel mensen in appgroepen waar informatie in wordt gedeeld, waardoor ze al snel kunnen zien wat de reden is van het alarm. Omdat het niet zo dreigend leek, hebben we gewoon een terrasje in de buurt opgezocht. Daar konden we rustig praten. Ook dan maken vooral de verhalen weer duidelijk dat het land in oorlog leeft. Er worden op dit moment veel cursussen e.d. gegeven over omgaan met trauma's. Ook de dominee en zijn vrouw zullen die binnenkort gaan volgen. Niet alleen om met terugkerende soldaten om te gaan, maar deze oorlog heeft gevolgen voor iedereen. Alleen al als je kijkt naar dit gezin:

- vader die een andere gemeente dient.
- moeder die werkt voor een internationale organisatie waarvan de directie nu in buitenland verblijft, er minder effectief wordt gewerkt, waardoor ze zich afvraagt of haar contract dit voorjaar nog wel wordt verlengd.
- oudste dochter (denk 20 of 21 jaar oud) die werkte op het vliegveld in Zaporizja, omdat dit overheidsdienst was, gelukkig nog deels wordt doorbetaald. Maar liever vindt ze werk in de omgeving. Daarbij zijn heel de vriendengroepen uit elkaar getrokken, in haar geval zijn al haar vriendinnen nog of weer terug in Zaporizja. Bij de andere dochters zitten ze soms over het hele land verdeeld of uiteraard zelfs in buitenland.
- middelste dochter werkt voor de stichting van haar vader, dus die ervaart wat werk betreft nog wel de minste gevolgen.
- jongste dochter die nog op school zit en alle dagen online lessen volgt. Als je bedenkt vanuit de coronatijd in NL wat dit voor gevolgen heeft gehad voor het dagelijkse leven van zulke pubers, zal dit ook op langere termijn flinke gevolgen hebben.

Hoe scholen het oplossen, is erg per school/regio verschillend. In het plaatsje hier bij het appartement, kunnen de kinderen weer gewoon dagelijks naar school. Dat is niet altijd zo geweest, eerst werden scholen gesloten vanwege het uitbreken van de oorlog, daarna werd het schoolgebouw in gebruik genomen door het leger. Later heeft het gebouw flinke schade opgelopen. Gelukkig kon dit schooljaar weer 'gewoon' worden gestart.

In Zhytomir weet ik de situatie niet precies. Wel zie ik in het gezin van Vova dat de oudste dochter wat onregelmatig naar school gaat en best wat werk thuis moet doen. In gebieden in het oosten van het land, zijn scholen gesloten en wordt op afstand onderwijs gegeven.

Deze dinsdagavond is er een korte dienst in de plaatselijke gemeente. Het gaat hier vooral om samen bidden en zingen. Ook mij werd verzocht een kleine bijdrage te leveren, door bijvoorbeeld te vertellen waarom ik hier ben. Nu had ik al niet op een kerkdienst gerekend wat betreft kleding (had alleen werkkleding bij me), laat staan dat ik voorin de kerk zou moeten staan. Na wat aandringen toch maar toegegeven. Daarna heeft Vova het woord gevoerd.

Na de dienst zijn we met het hele gezin uit eten geweest. Juist toen we uit de auto stapten en richting het restaurant liepen, ging het luchtalarm weer. Toen we weer thuis waren, wilde de jongste dochter graag een potje schaken en dammen. En dat deed ze verdienstelijk, ze won alles. Al met al was het laat voor we in bed (in de vrachtwagen) lagen.

Toen we woensdagmorgen even na 9 uur weer vertrokken, lag er weer een mooie reisdag voor ons. Wat een prachtig land is Oekraïne toch. Maandagavond was het donker toen we richting Drohobytj reden, nu was het prachtig weer. De stad ligt aan ten zuiden van Lviv, aan de voet van de Karpaten. Met de bergen in de rug, reden we door de uitlopers van de Karpaten richting Lviv. Daar moesten we in het centrum zijn. Als er mensen zijn die houden van historie, cultuur en architectuur: zet Lviv op je lijstje om een keer te bezoeken. De stad heeft een schitterend oud centrum, wat sinds 1998 op de Werelderfgoedlijst van de UNESCO staat. Nu ben ik er alleen maar doorgereden, maar alleen op grond daarvan lijkt me dit al terecht.

Prachtige vergezichten.

Verkeerschaos in Lviv.

Nadeel is dat zo'n stad helemaal niet op veel verkeer is gebouwd. Na heel wat draaien en keren, uiteindelijk aangekomen bij de kerk waar we werden verwacht. In een opslag achter het gebouw, stonden vele dozen hulpgoederen op ons te wachten. Die hebben we netjes ingeladen, waarna ook hier weer een stevige maaltijd voor ons werd bereid. Vanaf Lviv zijn we doorgereden naar Zhovtantsi, waar we het laatste restje ruimte in de vrachtwagen hebben volgeladen met aardappelen, uien, bieten, wortelen en kool. Gelukkig waren er ook hier nogal wat potige mannen opgetrommeld, waardoor ik me aan het slepen met 25kg zakken kon onttrekken. Na een bakje verse thee, de resterende rit terug naar Zhytomir aangevangen. Daar waren we rond 21 uur, waarna ik nog ruim een half uur zelf mocht rijden naar het appartement terug. Wat ligt een 'eigen' bed dan toch lekker.

Donderdag kwam het moment waar ik sinds woensdagmiddag al naar uit had gekeken: de vrachtwagen moest ook weer leeg. Samen met Vova en een vriend hebben we de hele wagen leeg gelost in de nieuwe opslag. Toen we op de terugweg nog even in de opslag langs gingen, ontdekten we dat de muizen de weg tussen de etenswaren ook hadden gevonden. Bijzonder opvallend dat ze vooral in de chocolade hadden zitten wroeten. Om te voorkomen dat ze alles zouden opeten, zijn we vrijdagmorgen vrolijk verder gegaan met sjouwen en slepen. Zodoende is in ieder geval al het voedsel ook naar de nieuwe opslag verhuisd, nu resten alleen alle kleding e.d. nog.

Laden van aardappelen.

Gevuld magazijn.

Omdat Vova alles wat nu in de opslag ligt, eerst goed wil inventariseren (wat vooral z'n vrouw en een vriendin mogen doen), was halverwege de middag het meeste werk wel gedaan. Vova had nog wat papierwerk te doen, dus ben ik maar richting appartement gegaan. Dat vond ik ook helemaal niet erg, want al dat gesjouw ben ik ook niet gewend, toen ik eenmaal lekker in de bank ging hangen, voelde ik best wat spieren. Zaterdag heb ik lekker vrij genomen, was nog niet aan verslagleggen toegekomen, wat wasjes gedraaid en boodschappen gedaan. Klaar voor deze week.

Week 5

Inmiddels m'n draai wel gevonden, ook op zondag gelukkig. Na het sleep- en sjouwwerk van vorige week, was ik wel echt moe. Tenminste, ik dacht dat het daar aan lag. In de loop van de middag kreeg ik echter last van buikgriepverschijnselen. Maandagmorgen werd ik wakker met flinke hoofdpijn. Dat in combinatie met spierpijn, moe en de andere verschijnselen, leek dus echt een griepje te zijn. Ben er niet héél ziek van geweest, maar wel een paar dagen echt niet lekker. Eindelijk tijd gehad om wat te lezen, een puzzel te leggen en wat aan de taal te studeren. In de loop van de weken heb je best wat woordjes opgestoken, maar het blijft lastig om ze te herkennen als er wordt gepraat, laat staan zelf te spreken. Het gebeurt steeds vaker dat je bekende woorden hoort in een zin, maar vaak dringt dat pas later tot je door en dan moet je ze ook nog actief vertalen. Ik ben maar begonnen om alle woorden die ik ken, bij te houden in een Word documentje. Dan moet je natuurlijk ook in het Oekraïens typen, dus de Oekraïense toetsenbordindeling geïnstalleerd. Omdat die tekens niet op het toetsenbord staan, heb ik die eerst maar 'van buiten' geleerd.

Oekraïense toetsenbordindeling

Het weer was de eerste dagen van deze week prima, net in de 20 graden en best wat zon. Vanaf donderdag werd het kouder, hoewel de zon tot vrijdag ook nog best aanwezig was. In de weersverwachting voor volgende week staat al een nacht met 2 graden. Die weersomslag hadden de mensen hier wel aan zien komen, de laatste mooie dagen waren alle inwoners buiten in de tuin of op het land bezig geloof ik. Het is me verschillende keren overkomen dat ik even dacht dat er ergens brand was. Dat was dan ook wel zo, maar hier is geen stookverbod, dus zie je overal mensen hun tuinafval verbranden, ziet er best gezellig uit overal van die rookpluimen.

Rookpluimen

Vova was tot donderdag met zijn gezin naar een bijeenkomst voor vrijwilligers. Daarom was het plan om deze week te helpen bij de zondagsschool. Helaas mocht dat niet zo zijn, alleen vrijdag is dat nog gelukt. Bijna de hele dag buiten bezig geweest, lekker uitgewaaid en opgefrist, heerlijk na een paar dagen binnen zitten. Ik heb vrijdag symbolisch definitief afscheid genomen van het onderwijs. Er

stond hier een aanhanger met een aantal oude krijtschoolborden. Van die lekkere zware, een kilo of 70. Voor in de klasjes van de zondagschool, wilden ze graag een aantal van die zijborden van 1 m² gebruiken. Die heb ik van het grote geheel afgemonteerd, daarna ook nog de aluminium rand verwijderd. De volgende stap is om ze in een mooie houten lijst te monteren. Vanmiddag samen met ds. Ivan naar de bouwmarkt geweest om daar wat hout voor te halen. Toen we ingeladen hadden, wilde ik al instappen, maar de ds. had andere plannen: iets verderop stond z'n zoon met een foodtruck. Daar heb ik zowaar een portie friet gegeten! En dat smaakte me daar prima!

Schoolborden

Een puntzak friet!

De zondagsschool maakt al aardige vorderingen, maar er is ook nog genoeg te doen. Het is een behoorlijk gebouw, met een kelder, begane grond, verdieping en zolder. Op de eerste verdieping zijn een aantal lokaaltjes zo goed als klaar, daar moet alleen de hal nog aangepakt worden. Op de begane grond komen een grote zaal, keuken en toiletten, daar moet nog het nodige gebeuren. Het leidingwerk en de elektriciteit liggen in de muren, maar alles moet nog worden afgewerkt. Een deel van de kelder is snel even klaargestoomd om in ieder geval JV te kunnen houden. Buitenom moet het hele gebouw nog geïsoleerd worden.

De zondagsschool, met rechts de kerk.

De kerk.

De hal op de bovenverdieping met achter de deuren de lokaaltjes.

Zaterdag was ik weer om 9.00 uur bij Vova. In de Mercedes Sprinter een aantal paletten, meegenomen vanaf de zondagsschool, die kon Vova weer goed gebruiken in de opslag. Aan recyclen doen ze wel hier, je gooit natuurlijk niet zomaar iets weg. Eenmaal goed en wel op weg, ging de telefoon: Vova. Of ik direct Serhii (vriend uit Kiev) van het busstation wilde ophalen. Moest ik een half uurtje op wachten in koud, winderig en druilerig weer, lijkt Nederland wel hier. Vandaag staat het voorbereiden op de rit naar Cherson op de planning, daar hopen we volgende week naar toe te gaan. Omdat we met de vrachtwagen en de Sprinter gaan, kunnen we best wat spullen meenemen. Daarom werd besloten dat we vandaag de vrachtwagen maar gewoon lekker vol met brandhout zouden laden. Twee man extra geronseld, met vijf man in de cabine past best. Eenmaal ter plaatse, bleken de stapels gezaagde boomstammen/takken van 2 meter lang allemaal

een eindje in een grasveld lagen waar we net niet met de vrachtwagen konden komen; weer lekker sjouwen dus. Uiteraard krijg je zo'n wagen niet helemaal vol, er was bovenop nog ruimte genoeg om ook nog een kleine 50 paletten mee te nemen. Altijd handig.

Sjouwen...

Vol genoeg!

Terug in Zhytomir moesten die paletten er natuurlijk ook weer uit. We hadden inmiddels onze twee extra krachten uitgezet, dus mochten we dat met z'n drieën doen. Dan merk je aan het einde van zo'n dag toch dat je wat ziek ben geweest ook deze week. Al met al wel fijn om de week weer werkend af te mogen sluiten. Vova heeft vandaag verschillende keren gevraagd hoe het met me ging. Toen ik zei dat het goed ging, maar ik wel moe was, was zijn antwoord: 'Zo zie ik je graag aan het eind van een dag!'. Tegelijk was hij wel bang dat ik hem in NL af zou schilderen als een slavendrijver. Ach, het valt wel mee en hij doet zelf net zo hard mee gelukkig.

Ik weet niet of het volgende week lukt om het verslag een beetje bij te houden en af te ronden voor 't weekend. Misschien komt het dan een keer wat later.

Week 6

We hadden afgesproken om zondag naar de kerk te gaan en dan 's middags bij Vova te verzamelen. Vervolgens zouden we de laatste spullen ophalen, zodat we klaar waren voor vertrek. Zoals wel vaker, loopt het in praktijk nogal eens anders dan gepland. Er bleek iets niet goed in de elektra-aansluiting tussen de Sprinter en de aanhanger. Het ging nogal wat tijd kosten om dat te repareren en het heeft niet zoveel zin om 's avonds weg te rijden en dan ergens te overnachten. Daarom maar vroeg in bed, maandagmorgen vroeg eruit en buiten met de elektra aan de slag. Heerlijk hoor, half donker en 1 graad buiten. Uiteindelijk wel gelukt, handige Harry die Vova. Inmiddels was in de natuur ook de zon doorgebroken, zo konden we na een stevig ontbijt de aanhanger en Sprinter verder afladen en de reis naar Cherson beginnen.

Volle Sprinter

Onderweg

De route die we namen, was voor een groot gedeelte dezelfde als de route naar Odessa. En dat mag gezegd: die wegen lagen er behoorlijk goed bij. Hoe verder je naar het oosten komt, hoe minder verkeer er op de weg is. Sowieso is dat niet te vergelijken met Nederland. Ik geloof ik in de tijd dat ik hier ben één keer file heb gezien. Op het stuk snelweg tussen Uman en Kropyvnytsky kwamen we al steeds vaker jeeps met soldaten, kolonnes legermaterieel of auto's voorzien van een rood kruis (vrijwilligers) tegen. Tussen Kropyvnytsky en Mykolajiv was dit zo'n beetje de helft van het verkeer. Uiteindelijk begon het even na 18h het al aardig te schemeren en al snel viel het duister in. En dan is het echt goed donker ook, verder wordt zo weinig mogelijk verlichting gebruikt én het was bewolkt, dus de enige lichten waren die van het weinige verkeer. Wat opviel waren de vele wegwerkzaamheden in het laatste stuk. Op de grens van de provincie Cherson hebben we de nacht doorgebracht bij een tankstation. Sta je daar met een auto en aanhanger vol voedsel bij een tankstation waar alle luxeproducten te verkrijgen zijn die je ook bij ons bij tankstations ziet. Dat voelt toch even wat dubbel, uiteraard komen de arme mensen uit kleine dorpjes niet bij die tankstations, dus we hadden die spullen echt niet voor niets bij ons.

Helaas was ik de volgende morgen al vroeg wakker en had ik weer last van buikgriep. Daardoor had ik extra oor en oog voor alle voorbijkomende legervoertuigen. Veel soldaten maakten een stop bij het tankstation om even een hotdog te halen als ontbijt, bij voorkeur met een stevige beker koffie erbij. Inmiddels was het helder geworden, waardoor er een prachtige zonsopkomst te zien was. Nadat de andere heren ontwaakt waren en ook wij een hotdog hadden gescoord, begonnen we aan het laatste stuk van de reis. Ook het meest indrukwekkende deel. Zodra we het terrein van het tankstation afreden, konden we op een splinternieuwe asfaltweg onze weg vervolgen. Maar wat naast die weg te zien was, verklaarde direct waarom de weg nieuw was: hier was flink gevochten. Bovendien is deze

weg een belangrijke toevoerweg richting het front. De provincie Cherson is in handen geweest van de Russen, die daar vorig jaar november gelukkig weer uit verdreven zijn. De gevolgen van die bezetting en het verzet langs de route waren duidelijk: dorpjes waarvan geen huis meer heel was, de helft nog steeds verwoest, de andere helft in opbouw. Opvallend veel daken voorzien van blauwe zeilen van Samaritan's Purge. Langs de weg regelmatig uitgebrande tankstations. En wat ook een desolaat gevoel gaf: tientallen kilometers lang uitgestrekte akkers waar duidelijk al anderhalf jaar geen tractor op gereden had en er dus kaal, leeg of verwilderd bij lagen.

Tankstation

Huizen

Ook in de stad Cherson hetzelfde vreemde gevoel. De helft van de stad leek leeg. Vrij duidelijk dat de plantsoendienst geen werk had gedaan het laatste jaar, het zag er onverzorgd uit. Mooie, keurige gebouwen wisselden af met afgebrande, ingestorte, verwoeste panden. Of zelfs beide tegelijk: een bouwmarkt die half plat lag, maar waar vanuit de andere helft volop werd verkocht. Regelmatig waren er wegversperringen en controles. Vaak wilden ze toch wel even in de vrachtwagen kijken. En een Nederlands paspoort hadden de meesten de afgelopen tijd ook niet gezien geloof ik.

Het laatste stuk vanaf de stad Cherson naar het dorpje Inhulets ging over vreselijke wegen. Duidelijk dat die er nooit echt super bij hadden gelegen, maar als daar ook nog veel legermaterieel over heeft gereden en er minder onderhoud is gedaan, is het helemaal bizar. Om in het dorpje te komen, moesten we ook het gelijknamige riviertje oversteken. Omdat de originele brug verwoest was, deden we dit via pontonbrug van het leger. Naast deze pontonbrug was een nieuwe brug bijna klaar. In Inhulets aangekomen stopten we in het 'centrum' recht voor ons een flink gebouw, ook verwoest. Dat was het beeld in de dorpjes: grote gebouwen zijn beschadigd vanwege beschietingen, de huizen leken vrij intact te zijn. Verder viel op dat er aardig wat (vooral oudere) mensen rondliepen. Die stonden in groepjes te praten, liepen om een boodschap, inspecteerden onze aardappelen, etc. Een beetje het klassieke beeld van dorpjes in het Oostblok. Bij het uitstappen merkte je wel direct dat je dichterbij het front was: je hoorde regelmatig schoten. Wel op afstand, maar tussen de heuvels klinkt dat behoorlijk. Het eerste wat je doet is kijken hoe anderen daarop reageren, maar de mensen om je heen leken het niet eens te horen. Dat is wel geruststellend en schokkend tegelijk: blijkbaar zijn ze het gewend.

Beschadigd overheidsgebouw

Uitdelen hout en evangeliseren

Uitgeladen spullen

Ook het leger was aanwezig

In het dorpje werden we opgewacht door de plaatselijke leidinggevende. Burgemeester is een erg groot woord voor zo'n klein dorpje. Wel een man met autoriteit en duidelijk niet Russisch gezind. Naar eigen zeggen was zelfs de bisschop bij hem op zoek geweest, omdat hij tijdens het uitbreken van de oorlog het voortouw had genomen, waarbij hij vier kogels in zijn oog had gekregen. Na wat afspraken gingen we naar ons eerste klushuisje. En hoewel het aan de buitenkant allemaal wel mee lijkt te vallen met de woningen hier, is er toch veel schade, vooral vanwege de overstromingen na de damdoorbraak. Dit woonhuis was helemaal ingestort, er was een tijdelijk onderkomen geplaatst waar in gewoond kan worden. Voorgaande groepen hadden inmiddels het schuurtje omgebouwd tot woning, zodat het oude echtpaar deze winter in ieder geval warm binnen kan zitten. De andere helft van de groep (vanuit Kiev) waren bezig met het bevestigen van plinten, dus echt de afwerkfase. In de loop van de dag hebben we hier nog een aantal karren afval weggehaald en vooral opgeruimd.

Verwoeste woonhuis

Tijdelijk onderkomen

Een deel van de stenen die we daar weghaalden, hebben we bij de tweede opknapper gebracht. Hier wonen een broer en zus. Die vrouw had ons hartelijk welkom geheten. Toen ik voor de zoveelste keer

door het zand van de keuken (een vloer lag er nog niet) liep, zag ik wat beweging uit m'n ooghoek. In de keuken stond een stretcher waar haar zieke broer op lag.

Ook hebben we deze eerste dag de auto en aanhanger gelost in het plaatselijke park. De distributie hiervan zou woensdag plaatsvinden. Een deel van het hout werd al wel opgehaald, waarbij Vova ook de gelegenheid kreeg om te evangeliseren en het Woord uit te delen. Je ziet dan verschillende reacties: de 'burgemeester' staat open voor het christendom en geeft hier ook alle ruimte voor; sommigen staan wat onverschillig te wachten tot het preekje over is; anderen kun je niets aan aflezen; maar er staan ook mensen die aan z'n lippen hangen en de woorden uit z'n mond lijken te trekken. Veel mensen zijn met een (deel van de) Bijbel naar huis gegaan. De hoop is dat er op termijn wellicht een gemeente gesticht zou kunnen worden in dit dorpje.

We hadden vanuit Zhytomir ook een aantal ruiten meegenomen die werden opgehaald. Uiteraard loop je daarmee naar huis. Omdat er meer ruiten dan handen waren, ben ik ook maar meegelopen. Bij die man aangekomen was het eerste wat ik dacht: 'hebben we hier nu die moeite voor gedaan'. De ruiten waren bedoeld voor het schuurtje, wat goed in de verf leek te staan en wat voorzien was van kunststof kozijnen. De dubbele ramen die erin zaten, waren tijdens de overstroming volgelopen, waardoor je er niet meer doorheen kon kijken. Maar als dat het ergste is bij een schuurtje, dan valt de situatie nog wel mee. Tot ik iets verder keek natuurlijk: ze bleken in dit schuurtje te wonen omdat het huis hier totaal ongeschikt voor geworden was. Wel fijn dat deze mensen na zoveel maanden ook weer naar buiten konden kijken als ze in 'huis' waren.

Je zag sowieso veel dat mensen eerst hun schuurtje opknaptten en daar in zijn gaan wonen, om daarna de tijd te nemen voor het opknappen van hun huis.

Zowel de lunch als het avondeten hebben we gebruikt in een gebouw wat in gebruik is als een soort gaarkeuken. Daar komen alle soldaten hun maaltijd gebruiken en mochten wij als vrijwilligers ook drie maal per dag aansluiten. Er zijn veel soldaten in deze omgeving net achter het front. Veel wonen hier tijdelijk in huisjes die toch verlaten zijn. Verder komen ze hier wat tot rust.

Via via was een huisje geregeld in een klein gehuchtje iets verderop, waar we 's avonds in het donker heenreden. Die avond was ik versleten en lag ik al te slapen voordat de anderen naar bed zijn gegaan. Na een slechte nacht (buikgriep/koorts) heb ik woensdag volledig op de slaapbank doorgebracht met een paar koppen thee en wat Maria (of zoals je hier schrijft Мария) koekjes. 's Middags een paar uur wakker geweest, maar verder de hele dag geslapen. Overdag kon ik eindelijk zien waar we ongeveer beland waren. Het uitzicht vanaf de slaapbank was prachtig: het riviertje Inhulets' lag aan de voeten van de achtertuin. Groot nadeel blijft natuurlijk dat je ook buiten naar de wc moest. Zelfs douchen moest buiten in een geïmproviseerd hokje waar alleen koud water was. Gelukkig hadden we petroleumstellen en emmers bij, zodat we ook water konden warmen. Toen ik 's avond rond half 10 wakker werd en de anderen er nog niet waren, voelde ik me voor het eerst even wat minder op m'n gemak. De nacht van woensdag op donderdag werden we 's nachts opgeschrikt door berg herrie, waarbij ik het guis van het plafond op me neer voelde dalen: er bleek een tank door de straat te rijden.

Uitzicht vanuit huis over de Inhulets'

Buitentoilet

Buitendouche

Donderdag werd ik gelukkig een stuk fitter wakker. Tot na de lunch heb ik gewerkt in huis van de broer en zus. Er was door de anderen inmiddels e.e.a. opgeruimd. Er waren stuclagen verwijderd en er waren anderen aan het stucen geweest. Er werden muren opgetrokken, etc. Het doel was in ieder geval om te zorgen dat deze mensen aan het einde van de week twee fatsoenlijke slaapkamers hadden, zodat ze niet meer in de keuken en woonkamer hoefden te slapen.

Omdat ik nog niet helemaal fit was, heb ik 's middags weer in bed doorgebracht en vanaf het inde van de middag tot 's avonds laat nog verder geklust. Ook deze nacht werden we weer opgeschrikt. Ik was nét wakker, keek naar buiten en zag een vreselijk felle fits, gevolgd door een enorme dreun. Het hele huis en alle ramen trilden, een klein raampje sloeg dicht. Wat navraag de volgende morgen gaf duidelijkheid: er was een vliegtuigbom gegooid, een goede kilometer bij ons huisje vandaan.

Het klusteam en de zieke broer

Kerk in Cherson

Vrijdagmorgen hebben we nog geklust en zijn we alles gaan opruimen. Daarna alle spullen opgehaald in het huisje en de lunch gegeten in de gaarkeuken. Zodoende konden we rond een uur of twee onze terugreis beginnen. Eerst naar de stad Cherson terug, waar vanuit de plaatselijke kerk hulp wordt verleend. Daarom is ook hier een opslag van hulpgoederen, we hebben hier wat kunststof kozijnen afgeleverd. Goed om ook bij deze kerk de naam Metadidomi te zien.

In de bijgebouwen van de kerk kregen we thee. Er hing een grote collage met vrolijke foto's van jeugdactiviteiten. Dat zijn van die momenten dat het doordringt: wanneer zal dit weer kunnen? Hoeveel van deze jongeren wonen hier nog? En leven ze eigenlijk allemaal nog wel? Dan besef je dat het nooit meer hetzelfde zal zijn als voor het uitbreken de oorlog.

De rest van de terugweg met lege bus en aanhanger. Nu was het licht tijdens het eerste stuk waar het op de heenweg donker was. Weer was duidelijk de verdrietige toestand van huizen en eindeloos lege akkers te zien. Vova wilde graag zo snel mogelijk naar vrouw en kinderen, dus zijn we 's nachts

doorgereden, zodat Serhii en ik tegen half 4 in het appartement waren. Wat heerlijk om dan onder een warme douch te stappen!

Omdat ik niet echt genoeg etenswaren in huis had, hebben we de brunch in Zhytomir gebruikt. Daarna heb ik Serhii bij de bus uitgezet en hebben we bij de opslag van Vova de laatste spullen uit Sprinter en kar opgeruimd. De dag was vrij snel om, wellicht omdat ik de dag niet zo vroeg begonnen was.

Week 7

Inmiddels ben ik gelukkig opgeknapt en bijgekomen van het bezoek aan Cherson. Het blijft een voldaan gevoel geven daar te zijn geweest. De dankbaarheid van de mensen was enorm. Je merkte bij het afscheid nemen dat ze geen woorden konden vinden om ons te bedanken. Wat fijn om ook zo praktisch te mogen getuigen. Zeker als ze dan ook nog vragen gaan stellen en het Evangelie gebracht kan worden. We bidden of God ook onder de mensen daar wil werken!

Wat bij de mensen ook tot verwondering leidde, was dat dit zomaar kosteloos gebeurde. Dat kan natuurlijk alleen door sponsoring en donaties. Daarom deel ik in de WhatsApp status ook vaak de website van Metadidomi: <https://donatieshop.metadidomi.nl/>. Doneer u/jij ook mee?

Vanaf maandag ben ik de hele week weer samen met Vova bezig geweest. En één morgen wat papierwerk en even bij de zondagsschool bezig geweest. Toen ik daar even was, hoorde ik wel vaak oefenende straaljagers overkomen, maar verder heb ik hier niet het idee dat het oorlog is. Zeker niet na het bezoek aan Cherson.

Deze week dus geen bijzondere uitjes of reizen gehad, maar geklust in de nieuwe opslag. De ramen moesten voor een groot deel vervangen worden, we hebben een trap gemaakt van paletten en een begin gemaakt met een kantoortje waar Vova straks fatsoenlijk zijn werk kan doen. Bovendien zijn de dames druk bezig geweest met verder uitzoeken van alle spullen. Uiteraard hebben we voor het klussen ook spullen nodig: hout, kit, spijkers, etc. En net als bij ons ga je dan naar de bouwmarkt. Dat is echt zo'n woord wat wij ook kennen, maar waarbij we niet zo vaak nadenken over de letterlijke betekenis. Hier nemen ze dat wel zo letterlijk: een markt van allerhande kramen/stalletjes/containers/garageboxen/hokjes met allerhande materialen. Overigens zijn er ook wel bouwmarkten zoals wij die kennen ook.

De bouwmarkt

De raampartijen vóór

en ná aanpak.

De opslaglocatie ligt zo ongeveer tussen Vova en het appartement in. Vanwege de afstanden, ben ik vaak rechtstreeks naar de opslag gegaan. Daarom ben ik deze week ook veel minder bij hem thuis geweest. Dat heeft zo z'n voordelen: ik ben eerder thuis, heb soms nog wat avond over, etc. Uiteraard ook nadelen: door de spits naar huis (kan goed druk zijn), zelf voor m'n eten zorgen, vaker boodschappen doen, etc.

Het eten voor tussen de middag maakt de vrouw van Vova vaak klaar, dat hoeven we alleen maar op een gasfles op te warmen of we kunnen het zo opeten. Op het terrein waar de opslag is, is op werkdagen ook een soort restaurant. Dat is open van 10 tot 15.30 uur in de vorm van een lopend buffet. Je kunt dan voor een paar euro eten. Maandag waren er zieken bij Vova thuis, dan is dit ook een ideale manier om goedkoop een behoorlijke maaltijd te nuttigen. En blijkbaar is het bekend in de buurt (hoewel ik buiten aan het gebouw niets kon ontdekken), want er liepen mensen genoeg binnen.

Maaltijd voor € 3,50.

De trap en ramen vanaf binnen.

Rijden in het donker moet ik thuis ook altijd weer aan wennen. Maar dat is hier niet minder. De routes weet ik inmiddels wel en ook in Zhytomir zal ik zomaar niet meer verdwalen. Waar ik minder aan wennen kan, zijn de fietsers hier. Daar zijn er veel minder van en daar is ook de infrastructuur niet op ingericht. Het kan zomaar gebeuren dat je tijdens een regenbui in het donker, plots in je ooghoek een fietser zonder verlichting tegen het verkeer in over de vluchtstrook van 50 cm ziet rijden. Helaas ook al ongelukken gezien met dodelijke afloop.

De moeilijkste dilemma's deze week waren: hoeveel lagen kleding trek ik aan? De temperatuur varieerde van -1 tot 23 graden. De ene dag met regen, de andere met vooral zon. Een gevolg van die wisselende temperaturen is dat de herfst hier volop begonnen is. En in een bosrijk gebied als hier, is dat prachtig! Zoveel verschillende herfsttinten! Zie wat foto's hieronder.

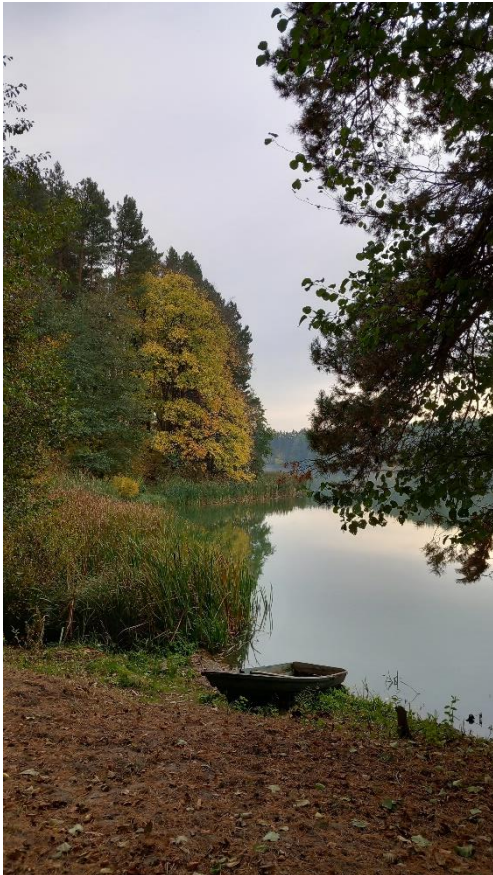
Omdat voor eind oktober/begin november weer een reis naar Cherson gepland staat, zal komende week weer meer afwisseling gaan brengen, omdat we ook daarvoor weer spullen op moeten halen.

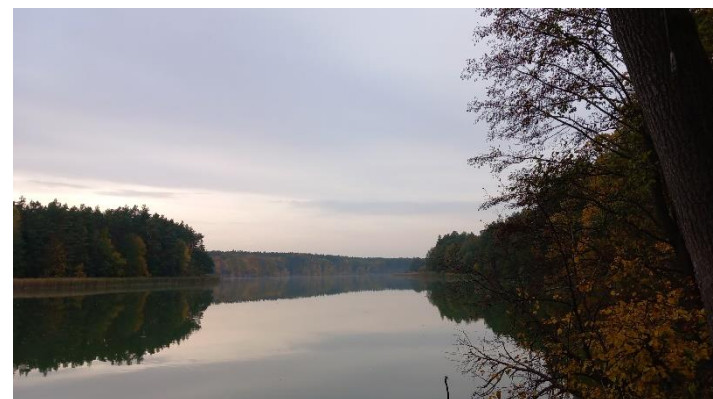
Herfst vanuit het appartement

en in de omliggende bossen.

Prachtig stilleven

Boven: midden in het bos een schuttersput van zandzakken.

Week 8

Zondag naar Tserkva "Rizdva" Yekhb geweest, de kerk waar ik 17 jaar geleden met Driestar ben geweest. Daar wilde ik graag nog een keer kerken in de periode dat ik hier ben. Indien mogelijk wilde ik informeren naar de mensen waar we destijds in huis hebben gezeten. Het kerkje is hier zo'n 20 minuten vandaan, net in Zhytomir. Bij binnenkomst ben ik maar op het achterste bankje gekropen. Wachtend op het begin van de dienst, dacht ik in het koor één van de twee vrouwen te herkennen, waar we destijds in huis hebben gezeten. Dat wist ik zeker toen haar zus erbij kwam zitten. Na de dienst heb ik ze even gesproken, erg leuk! We hebben afgesproken dat ik binnenkort bij ze langs ga.

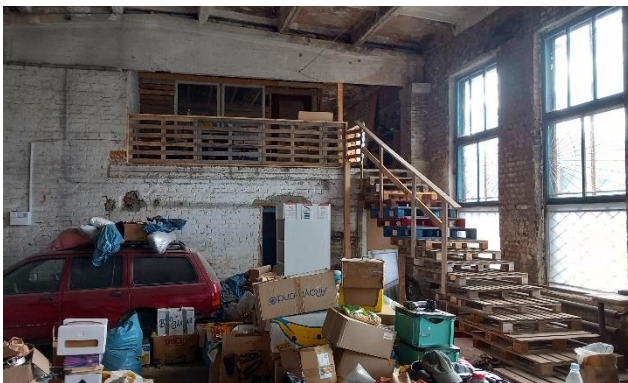

Kerk in Zhytomir

Eerste (zondags)schoolbord bijna klaar

Van maandag tot donderdag (behalve dinsdag, toen heb ik ook bij de zondagsschool geklust) hebben we flink geklust in de opslag bij Vova. Inmiddels zijn de contouren van het kantoor duidelijk. Om te zorgen dat er ook wat natuurlijk licht binnen zou vallen, hadden we bedacht dat twee dichtgemetselde gaten weer opengebroke konden worden. We hadden twee dingen over 't hoofd gezien: we hadden niet het beste gereedschap én het was een massieve muur, anderhalve steen dik, gemetseld met om en om strekken en koppen met vreselijk goede cement. Afijn, het eerste raam zit er in, hoewel dat bijna een dag heeft gekost.

Kantoor op de verdieping

Het bewuste raam

Vrijdag stond gereserveerd om spullen op te halen om mee te nemen naar Cherson. Samen met twee gemeenteleden van Vova met de Scania naar Krasnopil' om daar eerst voedsel op te halen. Eenmaal daar aangekomen, werden we opgewacht door een auto die ons naar de goede locatie bracht. Halverwege sloot ook nog een tractor aan, zodat we als kolonne flink bekijks hadden. Vorige keren dat we spullen ophaalden, stonden er vaak een aantal mensen op ons te wachten. Hier stond echt een heel peloton klaar. Wel fijn, ik heb me maar een beetje afzijdig gehouden. Het stenen bikken was nog goed te voelen en er moet de komende dagen nog genoeg gesleept en gesjouwd worden. Maar goed dat er hulp was ook: er lagen heel wat zakken aardappelen, appels, bieten, kolen, uien, wortelen en ingemaakte groenten te wachten.

Van de ene in de andere vrachtauto

Het terrein waar we moesten laden

Heel wat dozen met gefermenteerd voedsel

Aan de overkant een paar combines

De contacten met de mensen die dit regelen verlopen allemaal via de kerken. Maar hier waren echt niet alleen christenen die ons hielpen. Iets wat je hier overigens best makkelijk aan de buitenkant kan zien ook: christenen roken (als het goed is) niet. Nu werden er heel wat sigaretten weg gepaft. Die kosten hier trouwens aanmerkelijk minder dan in Nederland, het duurste pakje wat ik vrijdag bij een tankstation zag liggen, kostte ongeveer € 4,-. Nadat alles was ingeladen, werd eerst gezamenlijk gebeden. Een paar dorpjes verderop moest bij een kerkje nog meer opgehaald worden. Het kostte wat moeite om de vrachtwagen heelhuids voor de deur te parkeren. Er stonden nogal flinke bomen langs de oprit. Nu is dat vrij snel opgelost: één van de helpers had toch net een kettingzaag in de auto liggen. Met wat hulp klom er iemand in de boom en zagde gewoon een paar takken weg, waardoor er meer ruimte was voor de vrachtwagen. Na het inruimen, was de auto wel een eind vol. Maar op een andere plaats, lag nog meer klaar, ze gingen er vanuit dat we dat ook wel mee zouden nemen. Vova had de oplossing: we gaan terug, halen de Sprinter met aanhanger en laden die vol. Zo gezegd, zo gedaan. Dat een enkele reis anderhalf uur duurde, werd voor lief genomen. Tussendoor waren de twee helpers huiswaarts gegaan en was Serhii weer vanuit Kiev naar Zhytomir gekomen. Die mocht de avondshift meedraaien. Voordat we uiteindelijk in bed lagen was het zaterdag.

Even snoeien

De laatste ruimte wordt opgevuld met kleding

Inmiddels is het hier ook aardig Nederlands herfstweer. Zodra we vanuit Zhytomir vertrokken, begon het te regenen en toen ik zaterdag uit bed kwam, regende het nog. Intussen is ook de wind flink aangewakkerd. Na het inladen werd een stuk plastic over de aanhanger getrokken en met een complete rol tape vastgezet. In tegenstelling tot wat ik verwachtte, heeft dit het volgehouden tot we bij het appartement aankwamen. 's Nachts werd ik verschillende keren wakker van het gefluit van de wind, het ging aardig te keer, de eerste herfststorm hier. Niet verwonderlijk dat het zeil het niet gehouden had deze nacht. Achteraf beter even binnen kunnen zetten.

Na het uitslapen, zijn we zaterdag nog wat in de opslag en bij Vova thuis bezig geweest. Alles uit de trailer nog maar even gelost, zodat het wat kan drogen voordat we naar Cherson vertrekken. Ook nu geldt weer dat het volgende verslag dan iets later kan komen.

Week 9

Zondag de kerkdienst op de evangelisatiepost bijgewoond. Ook hier is de klok verzet, ik weet niet of dat invloed had op de opkomst, maar er waren deze ochtend niet zoveel mensen gekomen. Zeker niet in vergelijking met de dankdagdienst. Na de dienst bij Vova de lunch gebruikt en door naar de opslag. Ik vond het zaterdag al niet zo logisch om de Sprinter en aanhanger te lossen in de opslag. In eerste instantie had ik aangenomen dat dit was om alles te laten drogen en sorteren, want het lag nogal door elkaar. Maar dat was toch anders. Toen ik de aanhanger weer wilde aankoppelen en klaar wilde zetten om te gaan laden, bleek dat niet nodig te zijn. Serhii en ik zouden apart rijden en in Khmilnyk eerst laden. Vova zou dan samen met een trouwe bezoeker van de evangelisatiepost met de Scania later vertrekken en ons op een afgesproken punt weer ontmoeten.

Toen we in Khmilnyk (khmil betekent hop, bij de stad Vinnytsja betekent vinn/vyno – wijn, nogal alcoholisch aangelegd hier) de straat inreden waar we moesten zijn, stond het welkomstcomité ons weer al op te wachten. Ook hier konden we ons weer melden bij de plaatselijke kerk. Er stonden buiten de poort heel wat bananendozen met appels te wachten op transport. En binnen lagen flink wat zakken kleding klaar. Terwijl alles werd geladen, liet de dominee ons graag de kerk zien en wilde hij ons persé op de gevoelige plaat vastleggen.

Boven: voldoende hulp

Onder: op de foto voor de kerk

Écht vol!

En volgeladen waren we! Het eerste stuk naar de snelweg was geasfalteerd, maar daar was alles mee gezegd. Gelukkig ging het vanaf de snelweg prima. Nadat we bij Vinnytsja weer aansloten achter Vova, zijn we verder gereisd. Voor het grootste deel was dat in het donker. Nu de klok verzet is, is het rond 17.00 uur al aardig donker. Het viel ons op dat er enorm veel doodgereden dieren op de weg lagen, vooral veel katten en honden. Net nadat we het daar over hadden, sprong er een kat voor onze auto, een flinke klap, die zal het niet overleefd hebben. Even later glipte op het laatste moment een vos voorlangs. Het was dan ook duidelijk dat we eerst ergens moesten overnachten voor we in

Cherson zouden aankomen. Vorige keer waren we met z'n drieën, zodat er twee in de vrachtwagen en één in de Sprinter kon slapen. Nu we met z'n vieren waren, ging dat niet lukken. Na wat belletjes, waren we bij de kerk in Mykolajiv van harte welkom. Dat het tegen half 2 's nachts ging worden, was geen probleem. Deze stad is in handen geweest van de Russen, maar vorig jaar bevrijd. Het was nu dusdanig donker, dat we van de stad eigenlijk niets gezien hebben. Daardoor heb ik geen idee hoe de stad er nu bij ligt. Wel viel op dat er echt niets of niemand op straat was zo laat. Bij de kerk aangekomen, werd de poort voor ons geopend, zodat we op veilig konden parkeren. Blijkbaar heeft er iedere nacht iemand dienst om de boel te bewaken. In het bijgebouw van de kerk waren een aantal slaapkamers en een badkamer. Na een heerlijke douche nog een paar uur geslapen voordat we weer verder reisden.

Inmiddels had ik al begrepen dat deze reis anders ging zijn dan de vorige. Blijkbaar had zaterdag de andere helft van de groep, die uit Charkiv zouden komen, af laten weten. Vova wil geen half werk leveren, dus met een halve groep wordt er niet geklust. We zouden de spullen gaan leveren en dan weer terug. Dit keer dus niet naar de dorpjes verderop, maar rechtstreeks naar de kerk in Cherson waar we de vorige keer op de terugweg langs zijn geweest. Bij de kerk aangekomen, konden we het terrein niet op. Voor het hek stond een hele drom mensen. In kleine groepjes werden ze doorgelaten, terwijl achteraan de rij weer aangroeide met mensen die overal vandaan kwamen. Er werd eten uitgedeeld. Achter op het terrein lagen de aardappelen, uien, wortelen en kolen. Na het noteren van de namen van de mensen, kreeg ieder wat hij/zij nodig had. Tassen werden gevuld, op bagagedragers van fietsen geladen en met trolleybags meegenomen. De gretigheid waarmee sommigen spullen kwamen halen, maakte duidelijk dat behoorlijk wat mensen écht in arme omstandigheden leeft. Wij mochten binnen eerst ons ontbijt nuttigen. Daarna hebben we alles gelost, nog even wat gegeten en toen konden we weer aan de terugreis beginnen. Vova heeft de vrachtwagen bij een andere kerk in Cherson gelost, daarom weer afgesproken op een plek buiten de stad. De vorige keer had ik al beelden van het dorpje Posad-Pokrovs'ke, aan de grens van de provincie Cherson. Een plek waar vorig jaar flink gevochten is bij de bevrijding van het gebied. Omdat we wat tijd hadden, zijn we dat dorpje nog even ingereden. Wat je dan ziet, blijf je jezelf over verbazen: geen huis heel, veel verwoest. Daar wordt je echt stil en verdrietig van. Als dit is hoe het er nu rond het front ook uitziet, dan is er heel veel kapot. Tegelijk zie je dat ze flink begonnen zijn met herstelwerkzaamheden. Vorige keer noemde ik de wegen al, maar in dit dorpje worden hele straten opnieuw opgebouwd. Dan zie je de moed en kracht van de mensen, dat geeft weer hoop.

Na een voorspoedige reis, waren we tegen middernacht weer terug thuis.

Wachtrij voor de kerk

Uitdelen van voedsel

Kogelgaten in dakplaten tankstation

Voormalig huis

De rol van kerken tijdens deze oorlog is echt groot. Kerken zijn écht aanwezig en doen er ook alles aan om praktisch hulp te bieden en zo mogelijk ook Gods Woord te verspreiden. Wat ik mooi vind aan de kerken waar ik ben geweest, is dat ze bijna altijd open zijn. Er zijn altijd mensen bezig, worden activiteiten georganiseerd, etc. Het is echt een plek van ontmoeting. Het bijgebouw is daar ook op ingericht. Bij veel kerken werd ons eten aangeboden, wat vers klaar wordt gemaakt in de keuken. Omdat het nu vakantie was, werden kinderen bezig gehouden bij de kerk. De rol van de dominee is ook nogal anders dan bij ons. Veel dominees hebben er ook nog ander werk bij of in de huidige omstandigheden steken ze veel tijd in vrijwilligerswerk. Dankzij hun netwerk, verloopt het organiseren van de hulp ook mooi gestructureerd. Omdat de kerken in de samenleving staan, komt de hulp ook op de plek waar het nodig is. Ook de hulp via Metadidomi vindt plaats via deze netwerken.

Voor dinsdag hadden we geen afspraken staan, een heerlijke dag om even wat bij te komen van de bijna 1500 kilometer rijden in twee dagen: lekker uitslapen, even brunchen in Zhytomir, wat spullen opruimen, Sprinter schoonmaken, etc.

Woensdag en donderdag weer bij Vova aan het klussen geweest. Donderdag vol goede moed toch begonnen aan het maken van een gat in de muur voor het tweede raam. De kloppboormachine was gerepareerd, dus zou het allemaal wat makkelijker moeten gaan. Helaas bleek dat niet helemaal op te gaan. En dan ga je wat meer verschillende gereedschappen proberen, bijvoorbeeld een voorhamer. Wel handig als iemand dan de beitel vasthoudt. Dat deden we netjes om de beurt, en dan maar hopen dat de ander echt op de beitel slaat en niet op je hand. Gelukkig ging dát goed, alleen schoot de beitel weg toen de klap kwam, waardoor mijn vinger precies tussen de beitel en de muur klem kwam te zitten. Na wat jodelen en koelen, zag m'n middelvinger vooral heel blauw en dik. Omdat in de loop van de middag toch iemand extra kwam helpen, heb ik maar even wat rustig aan gedaan.

De persoon die donderdagmiddag extra kwam, kwam uit een andere stad en wilde graag kijken of hij iets kan betekenen voor het werk in Cherson. Het zou fijn zijn als er meerdere teams zijn, waardoor je wat zekerder bent van het slagen van de reizen. Hij dacht wel een team te kunnen vormen, maar wilde graag meer weten wat het inhoudt. Daarom wilde Vova hem meenemen op een reis. Omdat we aan het begin van de week alleen voedsel hadden meegenomen, ging Vova vrijdag nog een keer met stookhout. Zeker als zo de winter gaat beginnen, is dat daar erg veel nodig. Omdat tijdens de oorlog de elektriciteitsvoorzieningen regelmatig worden getroffen, zijn mensen voor stoken en koken afhankelijk van hout. Overigens heeft ook Metadidomi deze winter een actie om 500 gezinnen te kunnen helpen aan voldoende hout: www.metadidomi.nl/actie-stookhout. Doneer rechtstreeks of schaf zelf houtbriketten of houtpelletkorrels aan, waardoor een gezin voor een maand hout heeft!

Week 10

Omdat ik voor na de kerkdienst was uitgenodigd bij het gezin waar ik 17 jaar geleden was geweest, ben ik zondag ook weer in Zhytomir naar kerk geweest. Al bij aankomst werd ik in het Engels welkom geheten door een vrouw. Bleek achteraf de directeur te zijn van de naastgelegen christelijke school. Tijdens deze dienst was er ook aandacht voor de stichting CCR (Cristian Children Relief) die 25 jaar samenwerkt met de school en kerk in Zhytomir. Enkele bestuursleden van die stichting waren ook aanwezig en hielden een toespraakje, uiteraard in het Nederlands. Best een beetje bevreemdend na zoveel weken om dan ineens Nederlands in de kerk te horen. Uiteraard werd een Oekraïense vertaling voorgelezen.

Na de dienst ben ik met Elena meegereden naar hun huis. Tot mijn verrassing was dat nog steeds hetzelfde flatje als waar we 17 jaar geleden waren. De hele familie was compleet, op één persoon na: de man van Elena. Die dient in het leger en zit momenteel aan het front. Hij is direct aan het begin van de oorlog in het leger gegaan en zit al vanaf 16 november vorig jaar aan het oostelijke front. Eerst als soldaat in de loopgraven. Inmiddels is hij chauffeur bij een afdeling verkenners. Uiteraard heeft hij ook af en toe verlof, dan is hij thuis. Elena gaf aan dat ze in het begin veel heeft gehuild, maar inmiddels geleerd heeft om het in Gods hand over te geven.

Interieur kerk Zhytomir

Ontmoeting met Elena en Tanja

Direct bij binnenkomst eerst even kennisgemaakt met oma en de kinderen. Zo grappig dat de baby van toen, nu dus 17 is. En de oudste zoon heeft inmiddels zelf twee kinderen. Hij was er ook met zijn oudste dochter. Hij heeft jaren geleden een aantal maanden in Nederland doorgebracht. Ik moet zeggen dat hij behoorlijk wat van de taal heeft onthouden, hij begreep nog best veel. Nadat hij was begonnen als bouwvakker, heeft hij de stap gemaakt naar de politie. Binnen de politie zelfs een team voor speciale operaties. Ook aan het front worden veel agenten ingezet, zeker deze bijzondere eenheden. Hij was nu een maand terug van het front (hij is drie weken geleden weer vader geworden), waar hij een aantal maanden was geweest. Hun taak was het uitvoeren van verkenningen en het controleren van gebieden of ze echt vrij van Russen zijn, bijvoorbeeld als een gebied terugveroverd is. Veel verkenningen worden met drones uitgevoerd. Hij liet wat beelden zien van trainingen die ze daar hadden gedaan. Maar ook serieuzere beelden. Hij vertelde van een dienst, waarbij ze anderen moesten aflossen. Toen ze bij die collega's kwamen, lagen ze kermend van de pijn gewond op de grond. Ze waren geraakt door FPV kamikazedrones, 20 minuten voor de aflossing. Op de beelden was te zien dat hun onderbenen verbrijzeld waren. Bij drie collega's zijn beide onderbenen geamputeerd. Hij zei dat hij nog niet kan wennen aan de stilte in Zhytomir, ondanks dat hij al een maand thuis is. Het is zo'n enorm verschil met de herrie aan het front. En dan was zijn basis nog zo'n 15 kilometer van het front.

Even het huisje doorgelopen, maar ik herinnerde me echt niet veel meer. Alleen toen we eenmaal aan tafel zaten in de keuken, wist ik weer wel dat ik daar eerder had gezeten. Inmiddels was ook zus

Tanja met man en kinderen aangekomen. Zij was destijds ook veel in het gezin, omdat Elena toen net bevallen was. Ik moet zeggen dat ik erg genoten heb van dit bezoek.

Steeds blijven de verhalen boeien. Bij het uitbreken van de oorlog was Tanja naar Nederland gevlucht, ze hebben in Hardinxveld-Giessendam (wel 'toevallig' dat dit dan weer de geboorteplaats van mijn moeder is) en Sliedrecht gezeten. Elena kon naar eigen zeggen het land niet uit, ze wilde er zijn voor haar zoon. Wel heeft ze samen met haar moeder enkele maanden in de school gewoond. De flat waar ze wonen ligt tussen een aantal kazernes in, waardoor ze het daar gevaarlijk vonden. Ze heeft zich direct van het begin ook ingezet voor het coördineren van humanitaire hulp.

Vova was vrijdag en zaterdag weer voor een humanitair transport naar Cherson geweest. Toen ik informeerde hoe het was, gaf hij aan dat hij zaterdag pech had gekregen met de Scania, waardoor hij de zondag ongepland in Uman door moest brengen. Hij zou maandag dus niet thuis zijn, waardoor het klussen niet door zou gaan. Nu had ik intussen had ik vanuit Nederland bericht gekregen dat Leander mee zou komen en ook in de boerderij zou verblijven tot we weer naar Nederland teruggaan. Dus had ik mooi de gelegenheid om de overige slaapkamers even goed op te ruimen en schoon te maken. Maandagmiddag nog even samen met de dominee de stad in geweest een aantal dingen aan te schaffen voor de zondagschool.

Dinsdag stond ik om 9.00 uur weer paraat bij de opslag van Vova. Ook Slavik was er weer (bezoeker evangelisatiepost), dus konden we verder om het tweede raam te plaatsen. Woensdag ook nog geklust. Eind van de dag vliegenvlug nog even naar het appartement om te douchen, want begin van de avond kwamen Evert en Leander aan in Zhytomyr. In de stad lekker wat friet en pizza gegeten. Evert thuis afgezet en Leander meegenomen naar het appartement.

Donderdag ging de wekker al vroeg. Rond half 8 samen met Leander vertrokken richting Rivne. De belangrijkste reden waarom Leander ook mee naar Oekraïne gekomen is, is het onderzoeken naar mogelijkheden om een noodopvang te realiseren dicht bij het front. In Rivne hadden we een afspraak voor het bekijken van een kamp met shelters die Metadidomi op het oog heeft. Daarna zijn we doorgereden richting Kramatorsk, waar we de volgende morgen een afspraak hadden met Artem. Die had ik de eerste dag in Oekraïne ook ontmoet, hij heeft toen de Kia opgehaald waar ik mee naar Oekraïne was gereden. Hij werkt aan het front en evacueert mensen. Het kamp zou bestemd zijn voor zulke evacuees, vandaar dat zijn visie ook erg belangrijk is. Het blijft aangrijpend om zijn verhalen te horen. Net zoals deze week in het nieuws was over Avdiivka, ervaren ze in de dorpjes aan het front ook dat oude mensen niet willen evacueren. Ze namen een keer een oude vrouw mee, die was in haar leven nog nooit verder dan 10 km van haar huisje geweest. Omdat zoveel mensen al hun hele leven in deze gebieden wonen, zijn ze niet van plan te verkassen. Dat geldt soms ook voor jongere mensen. Zo had hij een keer een echtpaar met twee kinderen naar een ander dorp gebracht en erop aangedrongen dat ze verder zouden reizen. Dat hadden ze niet gedaan, de volgende keer dat hij ze sprak, waren de kinderen omgekomen door een raketaanval. Door deze gebeurtenis, wilden andere mensen met kinderen wel het dorp uit. Het gebeurde ook dat mensen door de politie werden weggehaald en op een station werden gezet. Toen ze daar stonden, keken ze elkaar aan, betaalden een taxi en gingen terug naar het dorp waar ze vandaag kwamen.

Boven: tanks op transport

Andere foto's: shelters in Rivne

Na het gesprek met Artem zijn we richting Zaporizja gereden. Eerst nog een tussenstop in een stadje iets verderop, waar ook een opvang was gerealiseerd in een oude school. Daarna halverwege nog een afspraak met een Nederlander die al vanaf het begin van de oorlog aan het front is en daar vooral eten voor soldaten bereidt. Hij regelt vlees vanuit Polen en met een paar meegenomen barbecues, maakt hij wat extra's voor ze klaar. Logisch dat dit door de soldaten echt wordt gewaardeerd!

In Zaporizja stond een afspraak gepland met een lid van de provinciale overheid. Helaas was zij ziek, waardoor dat gesprek niet door kon gaan. In plaats daarvan hebben we zaterdagmorgen nog wel een ontmoeting gehad met een dominee die ook erg actief is met een stichting en contacten heeft met belangrijke mensen in de provincie. Via hem valt waarschijnlijk wel e.e.a. te regelen.

Ontmoeting met Artem

Beetje regenachtig onderweg

Boven: Zaporizja Onder: opvang in oude school Armeense maaltijd

De nacht van vrijdag op zaterdag hebben we doorgebracht in Zaporizja bij een vriend van een kennis van Leander. Via via dus, we kenden de persoon niet, maar werden wel hartelijk welkom geheten. Deze persoon is in 2014 (na annexatie van de Krim) in dienst gegaan. Met het uitbreken van de oorlog vorig jaar heeft hij zijn vrouw en zoon naar het zuidwesten van het land gestuurd. Zijn ouders zijn naar Kiev vertrokken. Het contact met vrouw en zoon is vrij onregelmatig. In tussentijd heeft hij ze een aantal keer ontmoet, de langste periode was 11 dagen. De tussenperiode is ook nogal wisselend, op z'n langst zelfs een half jaar. Hij liet niet veel los over zijn werk in het leger, wel kwam hij erg onrustig over.

Omdat we nogal door moesten rijden die dag, hadden we nog niet gegeten. De heerlijke Armeense vleesmaaltijd is een aanrader!

Zaterdag weer terug naar Zhytomir. Vanaf het moment dat we in Zaporizja vertrokken totdat we in Zhytomir aankwamen hebben we regen gehad. 700 kilometer met de ruitenwissers voor je heen en weer, dat raak je wel beu. Al met al toch weer heel wat kilometers gemaakt deze dagen. Wel fijn als je dan met z'n tweeën kan rijden. DV volgende week weer al de laatste week in Oekraïne!

Week 11

Met het ingaan van de zondag, begon ook mijn laatste (diplomatieke) week in Oekraïne. De kerkdienst 'thuis' in Volytsa, dit keer met Zeeuwse vertaling door Evert 😊.

In de loop van de middag zijn we naar ds. Ivan Prokopchuk gegaan. Daar was Leander zaterdag al naar doorgereisd. Toen ik richting Oekraïne ging, was het idee dat ik onder andere ook zou helpen met verzamelen van stookhout. Dat wordt bij deze dominee verzameld. We hebben hier ook het hout geladen wat we meegenomen hebben naar Cherson. In hun kerkelijke gemeente worden veel weeskinderen opgevangen.

Later die middag kwam ook zijn dochter en schoonzoon Viktor met hun gezin. Viktor is ook dominee met een eigen gemeente, maar is ook al diverse weken als kapelaan naar het front geweest. Ook nu kwam hij er net vandaan. En dat was goed te merken. Hij was erg emotioneel en vertelde indrukwekkende verhalen. Deze zomer was hij ook in NL, zie artikelen die destijds in het RD en PZC hebben gestaan: www.metadidomi.nl/in-het-nieuws.

Archieffoto PZC.

V.l.n.r.: Viktor Morozjoek, Ivan Prokopchuk, Evert, Igor (ook kapelaan)

Als kapelaan is zijn belangrijkste taak natuurlijk het geestelijk ondersteunen van de soldaten. Maar hij helpt ook mee met het transporteren van gewonde soldaten naar de zogenoemde stabilisatie punten. Dat zijn veldhospitaal waar de gewonden de eerste verzorging krijgen. Hij vertelde dat hij daar een keer binnenkwam en alles onder het bloed zat. De zalen lagen helemaal vol en de artsen en verpleegkundigen konden het nauwelijks aan. Hij wist niet waar hij moest beginnen en is maar bij een patiënt gaan bidden. Terwijl hij bezig was, vroegen veel mensen of hij niet harder, sterker kon bidden. Later gaven artsen aan dat ze bijzonder veel mensenlevens hadden kunnen redden en meer patiënten hadden kunnen helpen dan anders. De kracht van het gebed!
Hij bidt ook met de soldaten, voordat ze echt naar 'het veld' gaan en als ze weer terugkomen wordt er gedankt. In de loop van de weken geeft dat zo'n band, dat ze hem smeekten of hij niet bij ze kon blijven. Of zelfs met ze mee kon gaan het veld in.

Het was voor hem dan ook weer een enorme overgang om zondag in z'n eigen gemeente voor te gaan. Alsof hij in een andere wereld terecht kwam. Erg confronterend dat voor zijn gewone gemeenteleden het leven gewoon verder gaat alsof er niets aan de hand is.

Momenteel worden vaders van gezinnen met minimaal drie jonge kinderen vrijgesteld van dienstplicht. Maar hij twijfelde nu of hij zich ook niet op moest geven. Er is geprobeerd hem duidelijk te maken dat hij in zijn huidige rol als kapelaan veel belangrijker is voor de soldaten dan wanneer hij zelf de wapens op zou nemen. Duidelijk is dat de (vooral morele) situatie aan het front vrij zorgelijke ontwikkelingen doormaakt.

Maandag was een rustig dagje, samen met Evert wat adresjes langs geweest. Om 2 uur hadden we afgesproken de lunch te gebruiken bij Vova en zijn gezinnetje. Dit was gelijk de laatste keer dat ik daar zou zijn, tijd om afscheid te nemen. En hoewel je van te voor weet dat dit moment er aan zat te komen, viel het best zwaar. Hopelijk mogen we elkaar in de toekomst nog eens ontmoeten. 's Avonds bij vrienden van Evert gegeten. En uiteraard werd er weer flink uitgekapt. Niet dat we nog honger hadden na de middagmaaltijd, maar toch.

Dinsdag rond 8 uur vertrokken we naar Irpin. Samen met Evert en Ivan Prokopchuk. In Irpin sloot ook Leander aan (die was maandag al naar Kiev gegaan). Vorig voorjaar tijdens de inval is er in Irpin vreselijk gevochten en vreselijk geleden. Daar was nog best e.e.a. aan verwoestingen en schade te zien, maar er is ook al héél veel herstelwerk geweest. Enerzijds goed om de veerkracht te zien, anderzijds heeft het ook het gevoel van 'maar het leven moet doorgaan zoals het was'.

In Irpin staat het hoofdkantoor van de ECB Unie van kerken. Er stond hier een overleg gepland met de secretaris van de Unie. Deze dominee is verantwoordelijk voor het contact van de Unie met de overheid. We hebben gesproken over de plannen van Metadidomi en die van de Unie om te kijken wat ze voor elkaar kunnen betekenen. Dat zal moeten blijken in de toekomst.

Bijzonder is wel dat de overheid de nadrukkelijke vraag bij de Unie (en andere religieuze instanties, waarvan de Unie een van de grootste is) heeft neergelegd na te denken of zij een rol kunnen spelen in de huidige situatie. En dan vooral een stuk geestelijke begeleiding van terugkerende soldaten. De Unie speelt met het idee om een revalidatiecentrum te beginnen, waar gewonde soldaten kunnen worden begeleid. Hierbij zal dan ook de verspreiding van het Evangelie een duidelijke plaats krijgen. Er wordt zelfs over grotere plannen nagedacht, waarbij ook gekeken wordt naar het gezin van zo'n soldaat (die elkaar soms lange tijd niet hebben gezien én sommige soldaten komen terug als een ander persoon) en een eventuele toekomstige maatschappelijke functie. Mooie plannen, maar de belangrijkste uitdaging zal in eerste instantie de financiering zijn. Als er mensen meeleezen...

Later die dag hadden we een afspraak met een traumachirurg in een militair ziekenhuis. Na het uitbreken van de oorlog, hebben in Nederland een aantal ziekenhuizen de krachten gebundeld en hebben veel medicijnen e.d. naar Oekraïne laten brengen. Ook naar dit ziekenhuis, alleen bleef het contact een beetje vaag. Vandaar was Leander gevraagd om eens op gesprek te gaan. Het was wel wat verrassend dat deze chirurg zo'n beetje de leidinggevende bleek te zijn. We kregen een complete rondleiding door het ziekenhuis. Gewonde soldaten worden hier opgevangen, kleine operaties worden hier uitgevoerd, grotere niet. Dat wilde hij wel graag, maar daar was het gebouw nog niet voor geschikt. Verder werd revalidatie gegeven en ook was er een psychiatrische afdeling. Bijzonder om dan een soldaat met één been of één arm tegen te komen...

In de loop van de avond hebben we Olga opgehaald, een arts uit een ander ziekenhuis, gespecialiseerd in cardiologie. Samen de maaltijd gebruikt in een heerlijk restaurantje in Kiev. Metadidomi heeft al langere tijd contact met haar en haar ook op verschillende manieren kunnen helpen. Ze gaat zeer regelmatig met een aantal collega's naar ziekenhuizen in de buurt van het front

om daar te helpen. En ja, dat doet ze vrijwillig. Sterker nog, de medicijnen die ze meenemen, betalen ze ook zelf. En dat terwijl in de loop van de oorlog hun inkomen met 2/3 is gedaald! Bijzonder veel respect voor haar gedrevenheid en inzet!

Na een overnachting in een appartementje in Kiev, hebben we koffie gedronken met de jarige Yuliia, councilmember in Chernihiv. Dat is een stad rechtsboven Kiev, die ook flink geleden heeft onder de inval vorig jaar. Ook zij lijkt een ontembare energie te hebben voor alles en iedereen die hulp nodig heeft. Ze doet in haar stad veel voor ouderen en kinderen. Via Metadidomi is gezorgd voor schoolmeubilair in de schuilkelder van een school.

In eerste instantie dachten we woensdagmorgen een event te hebben bij met ministerie over de nieuwe regels voor levering van hulpgoederen. Maar dat event bleek pas donderdagmorgen te zijn, dat werd dus een extra nacht Kiev. Na de ontmoeting met Yuliia, zijn we daarom richting het centrum vertrokken om daar wat rond te kijken. Terwijl we onderweg waren, werden Leander gebeld of hij niet het RD te woord wilde staan. Net voordat hij terugbelde, kregen we bericht dat het event van de overheid, een week werd uitgesteld. Terwijl Leander voor de camera poseerde op het Maidenplein, stond hij de verslaggever van het RD te woord. Zie het artikel wat donderdag in de krant stond: <https://www.rd.nl/artikel/1042013-aanscherping-regels-voor-noodhulp-oekraïne-leidt-tot-frustratie-en-verwarring>. Helaas lukte het niet om voor die dag of donderdag alsnog een ontmoeting te regelen op het ministerie. Het event kan ook op afstand worden gevolgd, maar het was een unieke mogelijkheid om er live bij aanwezig te zijn.

Leander aan de telefoon met het RD.

Boven: gevallen sinds 2014.

Onder: vlaggetjes voor overleden soldaten sinds vorig jaar.

Nu is Kiev sowieso een mooie stad, maar zeker de dingen die ze doen om de gevolgen van de oorlog zichtbaar te maken, zijn indrukwekkend. Vlaggetjes voor overleden soldaten. Een hele wand met foto's van soldaten die zijn omgekomen. Vergeet niet dat de oorlog als in 2014 begon met het innemen van de Krim! Verder worden een aantal dingen uit de huidige oorlog tentoongesteld op een plein. Zoals tanks, auto's en ook een treinwagon van een evacuatietrein die destijds werd beschoten.

De beschoten evacuatietrein.

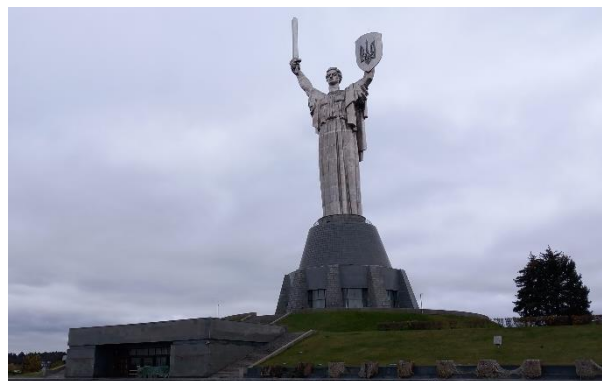
Engelse uitleg/informatie.

Na het kopen van wat souvenirs en wat rondwandelen hebben we het middagbakje koffie/thee gedronken met Jacqueline, een vrijwilliger die in Kiev woont. Zij is een Australische met Macedonische roots, ze heeft ook in NL gewerkt voor Dorcas. Leander had via de digitale wegen contact met haar, fijn om haar ook eens live te ontmoeten. We hebben vooral gesproken over het verlenen van hulp, het kiezen van de juiste projecten, de gevolgen voor het land, etc. Dat zij ook christen is, geeft wel een extra laag aan het werk. Fijn om even op een ander niveau met iemand door te praten.

Donderdag zijn we naar Mother Motherland gegaan, een enorm standbeeld op een terrein waar ook een paar musea zijn gehuisvest. Een indrukwekkend beeld met mooi uitzicht over de stad. Nog indrukwekkender was een kleine actuele expositie over de stad Bachmoet. Er werden persoonlijke verhalen weergegeven van soldaten of vrijwilligers die daar om het leven waren gekomen, zoals je dat wel in meer musea ziet. Confronterend om dan steeds bij de datum van overlijden, 2023 te zien staan.

Poseren bij een échte Oekraiense tank.

Mother Motherland

In de loop van de middag in Kiev nog een stevig accupakket opgehaald, wat we weer meenamen naar Volytsa. Inmiddels was duidelijk dat we de terugreis met 9 personen zouden gaan afleggen. En dat in

een 9 persoonsbusje. Mijn vrees was dat ik niet alles mee terug zou kunnen nemen naar huis, dus de tassen maar herpakt op prioriteit. Achteraf niet nodig geweest, alles paste in de auto gelukkig.

Vrijdagmorgen ging de wekker om 4.20 uur, zodat we ons om 5 uur bij Evert konden melden. Even daarna kwamen ook de anderen, dominee Ivan met wat gezinsleden en zijn schoonmoeder. Zo kon de reis naar huis beginnen. Dat ging voor het grootste deel erg voorspoedig. Het fijne was dat je met vier mensen kon afsisselen achter het stuur. En daardoor konden we ook aan één stuk doorrijden. Behalve de ruim 3 uur die we bij de Poolse grens moesten wachten. Waarom is me niet helemaal duidelijk, druk was het niet, het leek wel of ze het zomaar fijn vonden om iedereen wat te laten staan. Uiteindelijk kwamen we na 28 uur reizen (met kleine tussenstops) in Sint Annaland aan, waar ik afscheid heb genomen van de Oekraïense mensen. Beide broers kwamen we ophalen en thuis zaten mijn ouders te wachten. Weer fijn om thuis te zijn!

Zo zit mijn verblijf in Oekraïne erop. Het was goed om daar te zijn, ik heb me daar bijzonder welkom gevoeld. Wat ik daar heb kunnen doen, stelt in wezen niet zoveel voor, maar een druppel op een gloeiende plaat. Maar alleen al het feit dat je als buitenlander tijd en moeite neemt, is voor de Oekraïense mensen een flinke steun in de rug. En die steun hebben ze ook komende tijd hard nodig! Het belangrijkste en krachtigste is het gebed, maar ook uw financiële steun is en blijft van belang!